

**Despotizmin ve
özgürlükçü düşüncenin
kaynakları**

**Cadılaştırma politikası,
kadınlar ve bellek**

Can çekişen 'yerlilik'

**Efsane bakanla
ekonomiye giriş 101!**

4

Despotizmin ve özgürlükçü düşüncenin kaynakları

14

Cadılaştırma politikası, kadınlar ve bellek

Emek Erez

23

Ayhan Geçgin'in görünmeyen 'dava'sı

Soner Sert

30

Ji taxa me Kelogirîn'ek' bilind dibe

Omer Dilsoz

34

Vecdi Çıracıoğlu: Hepimiz aynı denizi görüyoruz

Altay Öktem

20

Efsane bakanla ekonomiye giriş 101!

Nida Dinçtürk

26

'Erkekliğin' içinden 'erkek karşıtı' bir ses

Giray Kemer

32

Ferit Edgü'den 'korsan bandrol' isyanı:

Uzlaşma yok, böyle biline

Anıl Mert Özsoy

42

Can çekişen 'yerlilik'

Yusuf Ekinci

Sayı: 51 | Nisan 2019

Yayın Sahibi

AND Gazetecilik ve Yayıncılık,

San. ve Tic. A.Ş. adına

Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni

Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Kapak Tasarım

Cennet Sepetci

Katkıda BulunanlarGün Zileli, Emek Erez, Nida Dinçtürk,
Soner Sert, Giray Kemer, Omer Dilsoz,
Anıl Mert Özsoy, Altay Öktem**Yönetim Yeri:**Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.
Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234
Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212)
3463635e-mail: info@gazeteduvar.com.tr
Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Kavramsal ön kabulleri sarsan anarko-sendikalist Rudolf Rucker'ın, Ali Çakıroğlu çevirisiyle Kaos Yayınları'ndan çıkan Milliyetçilik ve Kültür kitabındaki argümanlar Gün Zileli'nin analiziyle Duvar Kitap'ta... Rucker'ın Kant, Fichte, Hegel ve de devamında Maksizm eleştirilerini aktaran Zileli, "Rucker'ın çok yerinde belirttiği gibi, "Aslında tarihte hiçbir zoraki ilerleyiş yoktur, sadece insanların katlandığı ve nedenlerini anlamayı becerip isyan eder etmez de ortadan kaldırdığı koşullar vardır." diyor.

Silvia Federici'nin 'Cadılar, Cadı Avı ve Kadınlar' kitabı Otonom Yayıncılık'tan çıktı. Yeni biçimlerle süren kadına yönelik şiddeti anlamakla cadı avlarının tarihini ve mantığı arasındaki bağa işaret eden Federici'ye Emek Erez'in kalemiyle kulak verdik...

Yunanistan'da Syriza hükümeti ile parlamentoya giren ekonomi bakanı Yanis Varoufakis, "Kızımla Ekonomi Sohbetleri" kitabında, herkesin anlayacağı dilden ekonomi anlatıyor. Epsilon'dan Sinan Aslan çevirisiyle yayınlandı. Kitabı anlatan Nida Dinçtürk: "Varoufakis ile birlikte ekonomi öğrenirken belki daha iyi bir dünyanın hayalini bile kurabiliriz" diyor.

Yazar Ayhan Geçgin'in son kitabı Bir Dava Metis Yayınlar tarafından yayınlandı. Soner Sert: "Balyoz Davası'nın siyasi ve sosyal yanını tutuklu yakınlarının hikâyeleri üzerinden anlatan yazar, kavramları iç içe geçirerek siyasal hukuk meselesini -Kürtleri de dâhil ederek- aktarmaya çalışıyor."

Her zamanki gibi, "Marifet iltifata tabidir" diyoruz.

İyi okumalar!

Özgür Topuz

Despotizmin ve özgürlükçü düşüncenin kaynakları

Rocker kitabında, özgün liberalizmle Rousseau ve haleflerinin bütüncül demokrasisi arasındaki uzlaşmazlıktan söz etmektedir. Rocker'e göre Rousseau, özgürlükçülüğün karşısına, tüm yurttaşların yasa karşısında eşitliğini ilan eden demokrasinin eşitlik ilkesini çıkarır. İnsan doğasındaki çok yönlülüğü ve farklı kişisel özellikleri siyasi aygıtın işleyişine tehdit olarak gören Rousseau, insanın doğal varlığı yerine standart ve yapay vatandaşı koyar.

Gün Zileli

Tanınmış anarko-sendikalist düşünür Rudolf Rocker (1873-1958), anarşizmin temel direklerinden olan devasa eseri Milliyetçilik ve Kültür'ü Hitler'in iktidara gelmesinden kısa süre önce tamamlamış. Kitabın yazılış ve basılış öyküsünü kendisi, 1946 yılında kaleme aldığı "ikinci Amerikan Baskısına Son söz"ünde kısaca şöyle anlatıyor: "... bu kitap, Nazilerin iktidarı ele geçirmesinden kısa süre önce tamamlandı. Bu nedenle, basımın tüm teknik hazırlıkları tamamlanmış olduğu halde, kitabın Almanya'da yayımlanması imkânsızdı. Üç cilt halinde ilk İspanyolca baskısı 1936-37'de Barselona'da Tierra y Libertad yayınevi tarafından, ilk İngilizce baskısıysa 1937'de New York'taki Covici-Friede tarafından yapıldı. Üç ciltlik Flamanca bir baskı Amsterdam'da 1939'da, İspanyolca ikinci baskısı Buenos Aires'te 1942'de Ediciones Imán tarafından yapılacaktı. Yidce, Portekizce ve İsveççe baskılar, halihazırda sırasıyla Buenos Aires, Sao Paulo ve Stockholm'de hazırlık aşamasındaydı." (s. 647)

Bilmiyorum ama, mutlaka bu tarihlerden sonra da kitabın başka birçok dillerde çevirileri yayınlanmıştır. Yılların tozu dumanı altında yitip gitmemiş olan bu kitap, neredeyse ilk basımından 80 yılı aşkın bir zaman sonra, Türkçede Kaos Yayınları tarafından, Ali Çakıroğlu'nun güzel çevirisiyle basılmış bulunuyor.

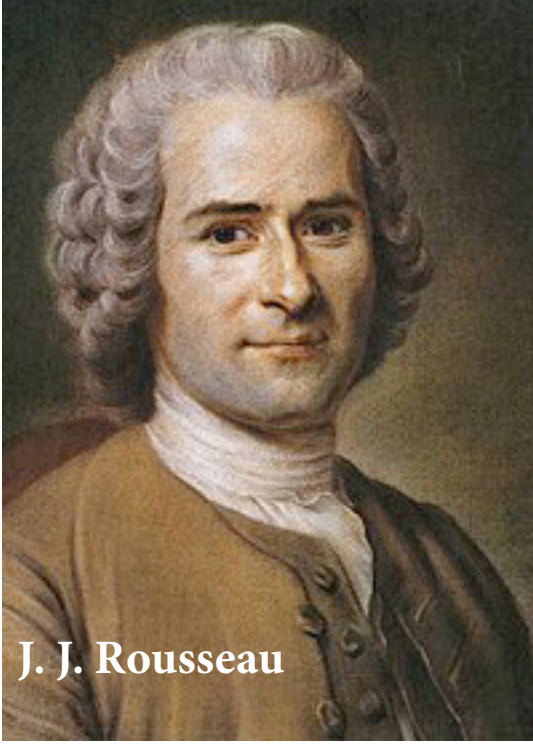
Dünya toplumsal tarihinin ayrıntılı bir ele alınışı olarak da okunabilecek Rocker'in kitabı, çok önemli noktalarda, hem o gün, hem de bugün kafalara kazınan temel bazı kavramları, ön kabulleri sorguluyor ve esaslı, sağlam argümanlarla sarsıyor, alt üst ediyor, tarihi akış içinde millet ve milliyetçilikle kültür karşıtlığını ortaya koyuyor. Ben bu yazıda, elbette kitabın sanat, kültür üzerine özgürlükçü perspektiflerinden çok, bu tür kavram ve ön kabulleri sarsan argümanlar üzerinde duracağım.

TOPLUMSAL DETERMİNİZME KARŞI DURUŞ

Rocker, kolları sıvayıp öncelikle, kitabın yazıldığı 1930'lar da, Sovyetler Birliği aracılığıyla, ilerici, radikal ve devrimci çevrelerde neredeyse tartışılmaz bir ön kabul haline gelmiş olan (çoğumuzun, gözümüzü toplumsal mücadeleye açar açmaz okuduğu, Politzer'in "diyalektik ve tarihi materyalizm üzerine ders notları" nı hatırlayalım) "tarihi materyalizm" teorisinin eleştirisine girişiyor. Rocker, toplumlarda, doğada olduğu gibi kesin yasalar olmadığına şöyle vurgu yapıyor: "Doğanın ürettiği biçimler sonsuz çeşitlilik gösterse de her biri aynı değişmez yasalara bağlıdır... evrendeki her hareket, kesin ve değiştirilemez kurallara uygun gerçekleşir... Birçok parlak beyne, insanın toplumsal hayatındaki olayların da katı zorunluluğa bağlı olduğu ve sonuçta bilimsel yöntemlerle hesaplanıp açıklanabileceği fikrini veren, aslında evrensel ve fiziksel olayların sonsuz akışında katı bir yasanın bu şekilde kendini göstermesidir... Tarihte de doğadaki gibi neden ve sonuçlarını izleyebileceğimiz iç ilişkilerin var olduğunu reddetmiyoruz. Ama toplumsal olaylarda bu her zaman insanın hedef ve niyetlerinden kaynaklı, doğadaysa her zaman fiziksel zorunluluktan kaynaklı bir neden-sonuç ilişkisi meselesidir... Fiziksel olaylar alanında sadece zorunluluk göz önünde tutulur. İnanç alanında ise sadece olasılık vardır. Öyle olabilir ama öyle olmak zorunda değildir." (s. 26-27)

Dolayısıyla, "tarihsel zorunluluk" ya da bir zamanlar biz solcular arasında pek moda olduğu gibi, "tarihin tekerlekleri" nin belli bir yönde dönmesi gibi bir tunç yasa yoktur. Dolayısıyla, "... toplumsal süreçleri, olayların zorunlu akışının belirlenimci tezahürleri olarak ele almaya son vermeliyiz." (s. 28) Hele insan güdülerini matematik bir kesinlikle hesaplayıp kesin toplumsal sonuçlara varmaya çalışmak iyice

"tarihsel zorunluluk" ya da bir zamanlar biz solcular arasında pek moda olduğu gibi, "tarihin tekerlekleri" nin belli bir yönde dönmesi gibi bir tunç yasa yoktur. Dolayısıyla, "... toplumsal süreçleri, olayların zorunlu akışının belirlenimci tezahürleri olarak ele almaya son vermeliyiz." (s. 28) Hele insan güdülerini matematik bir kesinlikle hesaplayıp kesin toplumsal sonuçlara varmaya çalışmak iyice saçmadır.'

saçmadır. Bu yüzden ki, “İnsanın içinde yaşadığı toplumsal koşulların iyileştirilmesiyle ilgilenen her beşerî tasavvur, öncelikle sadece olasılığa dayanan bir temennidir.” (s. 29)

Rocker’in belirttiği bu noktaların ışığında, “bilimsel sosyalizm” teriminin yanlışlığı da ortaya çıkmaktadır. Sosyalist dünya görüşü “bilim haline gelmez; çünkü amacını gerçekleştirmesi, fiziksel doğadaki olaylar gibi değişmeyen, belirlenimci süreçlere tâbi değildir. Tarihte, insanın her tür toplumsal faaliyetlerinin akış yönünü gösteren bir yasa yoktur.” (s. 29)

Bu yanlış teori, özellikle insanları kadercı bir yönetim içine soktuğu için sakıncalıdır. “Tüm tarihsel olayların birbirini zorunlu olarak izlediğine inanan, geleceği geçmişe kurban eder; toplumsal yaşamın fenomenlerini açıklayabilir ama değiştirmez. Bu bakımdan ister dini ve siyasi, isterse ekonomik olsun, kaderciliklerin hepsi aynıdır. Onun tuzağına düşen böylece hayatta sahibi olduğu en değerli şeyi, kendi ihtiyaçlarına göre davranma dürtüsünü yitirir.” (s. 30)

Bu determinist ve dolayısıyla katı kadercı teorilerin başında tarihsel materyalizm gelmektedir. Peki bu kadercı teorinin “bilimsellik” kisvesine büründürülerek ısrarla ortaya atılmasındaki amaç neydi? Her kilisenin katı bir inanca iman edilmesine ihtiyacı vardır. Tanrının emirleri kesin ve yanılmazdır. Çağdaş din olan “tarihi materyalizm” de, Sovyetler Birliği kilisesinin katı ve yanılmaz inancıydı. İnsanlar ancak böyle bir imanla Sovyetler Birliği kilisesinin emrettiği yönde sevk edilebilirdi.

J. J. ROUSSEAU: DEVLET DESPOTİZMİNİN KURUCUSU

Aynı zamanda bu kilise, inanca dayanan bütün merkezî devlet yapıları gibi bütünlükçüydü ve devletin çıkarlarını her şeyin üstünde tutuyordu. Özellikle 18. Ve 19. Yüzyıl’da hayata geçmeye başlayan bu bütünlükçü-devletçi düşüncenin en parlak filozofları, aynı yüzyıllarda ortaya çıkıp milliyetçi-devletçi yönelişin temellerini ortaya koymuşlardı.

Bunların başında , J. J. Rousseau, Hegel, Kant, Fichte gibi filozoflar geliyordu. Bakunin, J. J. Rousseau’yu, “modern gericiliğin gerçek babası” (s. 194) olarak nitelendirmişti. Rocker’e göre de, “Rousseau ve Hegel... bugün faşizmde kudretinin zirvesine tırmanmaya hazırlanan modern devlet gericiliğinin iki muhafızıdır.” (s. 194)

Rousseau, doğal hayatı ve bireyi hiçleyen, bütünsel toplum adına siyaseti ve devleti kutsayan bir felsefeyi ortaya atmıştı.

“Rousseau’nun fikri, kökleri – her şeyi bilme ve kusursuzluk gibi yetenekler bahşedilmiş olduğundan asla hak yolundan ayrılması mümkün olmayan – siyasi tanrı kavramına dayalı dinî bir fanteziden kaynaklanır. Böyle bir tanrının yönetimine karşı her türlü kişisel karşı çıkış, siyasi kutsala küfür demektir.” (s. 195)

Devlet sınırları içindeki her türlü bağımsız örgütlenmeyi reddeden Rousseau’nun öğretisini izleyen Jakobenler, Fransız işçilerinin kendi loncalarında birleşme girişimleri karşısında ölüm tehditleri savurmuş; Rusya, Almanya ve İtalya’daki totaliter rejimler tüm “sakıncalı” örgütleri yasaklamış, var olanları da devlet organlarına dönüştürmüşlerdi (s. 196). Öyle ki, Stalin Rusya’sında, “Eski Bolşevikler” örgütü bile Stalin tarafından yasaklanmış ve üyeleri tutuklanmıştı.

Böylece, Rousseau’nun “ortak irade” fikrinden yeni bir tiranlık doğmuştu (s. 196). Eski tanrılar ölüp giderken Rousseau, devletin özgürlüğü uğruna kurban ettiği yeni putları yaratmıştı. Rousseau’ya göre devlet, tüm ahlâkın yaratıcısı ve koruyucusuydu. Devlet her şey, insansa hiçbir şeydi. Şöyle diyordu:

“Toplum sözleşmesi, içi boş bir formül olmaması için, genel iradeye itaati reddedenleri buna zorlayacak yegâne gücü tüm topluluğa veren zımnî bir taahhüt içermelidir. Bu, itaati reddedenlerin özgür olmaya zorlanacaklarından başka bir anlama gelmez. (abç, GZ)” (s. 196)

Zaten Jakobenlerin ünlü “Hürriyetin istibdadı” deyişi de bu öğretiden kaynaklanmıştır. Buna karşı Rocker şöyle diyor:

“Devlet gücünün deli gömleğini giyme özgürlüğü! Özgürlükçü bakışın bundan beter bir parodisi olabilir mi?” (s. 197)

Rocker’e göre, gerçek insanı Rousseau da, Hegel de kavrayamamıştır. Onların insanı, “imbikten geçirilmiş yapay üründür; siyasî simyacının, ortak irade tarafından önüne konan tüm talepleri karşılamaya hazır minyatür insanıdır.” (s. 197)

Rocker kitabında, özgün liberalizmle Rousseau ve haleflerinin bütüncül demokrasisi arasındaki uzlaşmazlıktan söz etmektedir. Rocker’e göre Rousseau, özgürlükçülüğün karşısına, tüm yurttaşların yasa karşısında eşitliğini ilan eden demokrasinin eşitlik ilkesini çıkarır. İnsan doğasındaki çok yönlülüğü ve farklı kişisel özellikleri siyasî aygıtın işleyişine tehdit olarak gören Rousseau, insanın doğal varlığı yerine standart ve yapay vatandaşı koyar. (s. 198)

Locke ve Montesquieu’nun siyasal liberalizmi, bireyin hak-

‘Rocker kitabında, özgün liberalizmle Rousseau ve haleflerinin bütüncül demokrasisi arasındaki uzlaşmazlıktan söz etmektedir. Rocker’e göre Rousseau, özgürlükçülüğün karşısına, tüm yurttaşların yasa karşısında eşitliğini ilan eden demokrasinin eşitlik ilkesini çıkarır. İnsan doğasındaki çok yönlülüğü ve farklı kişisel özellikleri siyasî aygıtın işleyişine tehdit olarak gören Rousseau, insanın doğal varlığı yerine standart ve yapay vatandaşı koyar.’

Johann Gottlieb Fichte

larını devletin tecavüzünden korumak için devleti sınırlamayı esas alırken, Rousseau, tam tersine, standart yurttaş kavramı yoluyla devletin önündeki birey engelini yıkmak için çabalar. Aslında Jakobenler güçler ayrılığını ortadan kaldırıp Konvansiyon'a hem yasama hem de yargı yetkisini vererek Robespierre'in diktatörlüğüne yol açarlarken büyük ölçüde Rousseau'nun bu teorilerinden yararlanmışlardı (s. 200):

“Rousseau'nun kafasında insanı bireysel özgürlükten bir nebze bile anlamayan bir hayaletle feda etmesinin üzerinden çok uzun bir süre geçmiş olsa da, bunun gerçekleştirildiği her yerde tiranlığın meyveleri yeşermiştir.” (s. 203)

KANT, FITCHE, HEGEL: DEVLETÇİ BÜTÜNSELLİK FİLOZOFLARI

J. J. Rousseau'nun (1712-1778) ardından, aşağı yukarı çağdaşı sayılabilecek, yine bütünselliğin ve modern devletin filozofu olarak görülebilecek üç Alman filozofu gelmektedir: Kant (1724-1804), Fichte (1762-1814) ve Hegel (1770-1831). Bu dört filozofun doğum ve ölüm tarihlerinin birbirini izlemesi bir tesadüf değildir. Düşünürleri ve felsefelerini yaratan, tarih sahnesine çıkan yeni olgular ve kurumlardır. 18. ve 19. Yüzyılların yeni olgusu, 20. Yüzyılın ortalarına doğru totaliterliği doruğuna ulaşacak olan çağdaş devlettir.

Örneğin Kant, Rocco'ın belirttiğine göre, “işledikleri suçlar nedeniyle yurttaşlık haklarından yoksul bırakılan insanların köle yapılabileceğini” (s. 223) bile savunacak kadar ileri gitmişti. Kant, gönüllü bir şekilde oluşturulmuş “her türlü birlikten nefret ettiği gibi, özgür iradeyle yapılan her türlü iyi işi de tiksindirici buluyordu.” (s. 224)

Fichte ise, “yurttaşların hayatının en ince ayrıntısına kadar düzenlenip reçete edildiği, böylece her yerde ve her zaman siyasî bir tanrının düzenleyici elini üzerlerinde hissettikleri sözde ‘makûl’ bir devlet planı”ndan yanaydı (s. 226):

“Fichte'nin hayalindeki, memur ve polislerden oluşan devasa devlet aygıtı kavramının neden Üçüncü Reich savunucularının ağızlarını sulandırdığını ve kendilerine has fikirleri olmayan bu kişilerin, düşünsel ürünlerini temelde Fichte'ye dayandırdıklarını da görebiliriz. Bugün insanların genelde yanlış bir biçimde ‘sosyalizm’ olarak adlandırmaya çalıştığı Fichte'nin devlet teorisi, Prusya sınıf-devlet modeli örnek alınarak hazırlanmıştır ve bir hükümetin siyasî yönlendirmesi altındaki devlet kapitalizmine özgü ekonomik düze-

nin tüm şartlarını içerir. Yurttaşın maddî varoluşunu güvence altına alması, tüm kişisel özgürlüklerin ve diğer halklarla kültürel birliğin kaybedilmesi pahasına kazanılmıştır” (s. 227)

Hegel'e gelince, o, çağdaş devletin ve bu devletin sağlıklı bütün taraftarlarının en büyük filozofuydu. “Müzmin gerici-ler, doğmamış çocuğa don biçme kaygısındaki devrimciler, muhafazakârlar ve liberaller, mutlakiyetçiler ve demokratlar, monarşistler ve cumhuriyetçiler, mülkiyet karşıtları ve savunucuları, hepsi büyülenmiş gibi, [Hegel'in] bilgeliğinin pınarına üşüşmüştü.” (s. 231)

Rocker'in saydığı çeşitli eğilimlerdeki bu insanları Hegel'e çeken şey, onun düşüncesinin özgün diyalektik biçimidir. “Hegel, önceki filozofların sabit kavramlarına sonsuz bir oluş hali fikriyle karşı koyuyor, böylece kendinde şey'leri tescil etmekten çok, bunların başka fenomenlerle ilişkilerinin izini sürmekle ilgileniyordu.” (s. 232) Hegel, bu akış içinde, ortaya çıkan bütün tarihsel olgulara veya güçlere dönemlerine ilişkin bir misyon yüklüyordu. Bu yüzden, Rocker'e göre, “bugün bile” bir ırkın, bir milletin ya da sınıfın “tarihsel misyonu”ndan ciddi ciddi söz edilirken Hegel'e atıfta bulunulmaktaydı (s. 234). Bu tarihsel misyon ve “tarihin zorunlulukları” görüşüne Marksizm savunurlarının da saplandığını belirten Rocker bu konuda şöyle demektedir:

“Marksizm savunucularının bıktırıcaya dek tekrarladığı boş formüller olan ‘tarihsel olayların zorunlu seyri’ ve ‘toplumsal hayatın tarihsel bakımdan koşullanmış zorunlulukları’ türünden tüm laflar – bu örnekte ‘mutlak ruh’un rolünü ‘üretim koşulları’nın üstlenmesi hariç – Hegel’in hayali dünyasından kaynaklanan yeni bir kader inancından başka nedir ki?” (s. 234)

Gerçekten de kaderci kadim inançlara “materyalizm” adına karşı çıkan bir doktrinin sonunda başka tür bir kaderciliğe, üstelik eski kadercilikten çok daha mutlak bir determinizme saplanması son derece trajiktir. Rocker'in çok yerinde belirttiği gibi, “Aslında tarihte hiçbir zoraki ilerleyiş yoktur, sadece insanların katlandığı ve nedenlerini anlamayı becerip isyan eder etmez de ortadan kaldırdığı koşullar vardır.” (s. 234)

Hegel'in, “Akla uygun olan gerçektir, gerçek olan da akla uygundur” mottosu, var olan düzenlerin ve onların savunucularının yaslandığı sağlam bir duvar olmuştur. Var olan düzenler bir gerçek olduğuna göre onlar akla da uygundur. Bundan bir adım sonra da “akla uygun olanı” onaylamak

‘Hegel’in, “Akla uygun olan gerçektir, gerçek olan da akla uygundur” mottosu, var olan düzenlerin ve onların savunucularının yaslandığı sağlam bir duvar olmuştur. Var olan düzenler bir gerçek olduğuna göre onlar akla da uygundur. Bundan bir adım sonra da “akla uygun olanı” onaylamak gelir. Rocker’e göre de bu sözler, “...gericiliğin ana teması olmuştur. Tek nedeni de bu sözlerin verili koşulların kabullenilmesini ilkeselleştirip her türlü alçaklığı, her çeşit insanlık dışı koşulu, ‘tarihsel bakımdan zorunlu’ olanın değişmezliğiyle meşrulaştırmaya çalışmasıdır.”

'Eski dünyanın despotik devletlerinden kaçıp bakır Amerika kıtasına göç eden Avrupalı topluluklar burada, kadim imparatorluklardan, onların despotizminden uzakta, görece daha özgür, yeni bir toplumun inşasına giriştiler. Bu da doğal olarak, bu kurucuların zihninde özgürlük fikrinin daha çabuk ve güçlü bir şekilde güçlenmesine, özgürlüğü ve bireyi baskı altına alan kurum ve düşüncelerden mümkün olduğu kadar uzak durmalarına yol açtı.'

gelir. Rocker'e göre de bu sözler, "...gericiliğin ana teması olmuştur. Tek nedeni de bu sözlerin verili koşulların kabullenilmesini ilkeselleştirip her türlü alçaklığı, her çeşit insanlık dışı koşulu, 'tarihsel bakımdan zorunlu' olanın değişmezliğiyle meşrulaştırmaya çalışmasıdır." (s. 235)

Hegel aynı zamanda, çağdaş devleti bir kutsallık halesiyle saran filozoftur:

"Hegel devlete başlı başına bir amaç, 'ahlâk ideasının gerçekleşmesi', 'yeryüzü tanrısı' olarak tapmıştı. Kimse devletten onunki gibi bir kült yaratmamış, kimse insan zihninin derinliklerine gönüllü kulluk fikrini böylesine yerleştirmemişti. O, devlet ideasını dinî bir ilke mertebesine çıkarıp, devletin men edici maddelerden oluşan hukuk anlayışına Yeni Ahit'teki vahiylerle aynı değeri atfetmişti." (s. 235)

Bu durumda, F. Engels'in, Alman sosyalistleri olarak, "Kant, Fichte ve Hegel'den" geldikleri için gururlanması (s. 238), daha sonra izlenen devletçi yolların çıkmazına işaret etmesi bakımından önemlidir.

Bu devletçi filozoflar kuşağına karşı duran, çağdaşları sayılabilecek Proudhon (1809-1865) ise, şu sözleriyle bugün de parıldamaktadır:

"Toplum sonsuz bir harekettir; saat gibi kurulması zorunlu değil; takvime bağlamak gerekmez. Toplumun kendi sarkacı ve kurma yayı öteden beri vardır. Örgütlü toplum yasa koyuculara da yasalar kadar az ihtiyaç duyar. Yasalar toplum için neyse, örümcek ağı arı kovanı için odur: sadece arıları ağına düşürmeye yarar." (s. 278)

ÖZGÜRLÜKÇÜ DÜŞÜNCE AMERİKAN TOPRAĞINDA BOY ARTIYOR!

Yeni dünya ile bir anlamda yeni bir özgürlük anlayışı da filiz verdi. Eski dünyanın despotik devletlerinden kaçıp bakır Amerika kıtasına göç eden Avrupalı topluluklar burada, kadim imparatorluklardan, onların despotizminden uzakta, görece daha özgür, yeni bir toplumun inşasına giriştiler. Bu da doğal olarak, bu kurucuların zihninde özgürlük fikrinin daha çabuk ve güçlü bir şekilde güçlenmesine, özgürlüğü ve bireyi baskı altına alan kurum ve düşüncelerden mümkün olduğu kadar uzak durmalarına yol açtı. Amerika'daki İngiliz kolonilerinin İngiltere'ye karşı bağımsızlık savaşının önde gelenlerinden Thomas Paine (1737-1809), "Toplumu ihtiyaçlarımız, hükümeti ise kötülüğümüz üretmiştir" (s. 173) diyerek baskıcı devlet aygıtları konusundaki tanısını daha baştan net bir şekilde ortaya koymuştur. Aynı bağlamda Paine, kültürel seviye ile hükümet ihtiyacı arasında doğru bir orantı kurarak, "Bir kültür ne kadar yüksek seviyede hükümet ihtiyacı o kadar azdır" (s. 173) demiştir.

Keza sekiz yıl ABD başkanlığı yapan Thomas Jefferson da (1743-1826), “en az yöneten hükümet en iyi hükümettir” diyerek devletin katlanılan ama aynı zamanda her an kısıtlanması gereken bir kötülük olduğunu net bir şekilde ortaya koymuştur. Paine ve Jefferson’un düşüncelerini son noktasına vardiyan ise, sivil itaatsizliğin teorisyeni Henry D. Thoreau (1817-1862) olmuştur:

“En iyi hükümet hiç yönetmeyendir.” (s. 177)

Rocker kitabında, bu özgürlükçü düşünörlere dayanan 19. Yüzyıl liberalizminin izini sürmekte ve orijinal liberalizmi, özgürlükçölük anlamında olumlamaktadır:

“Liberalizm... toplumsal çevreyi bireyin doğal gelişimini kolaylaştırmasına ya da bireysel özgürlük ve bağımsızlığına engel olmasına göre değerlendirir. Onun toplum tasavvuru – insanın doğal ihtiyaçlarından kaynaklanıp özgür birleşmelere yol açan, amaca uygun olduğu sürece varlığını sürdüren ama bu amaç anlamsızlaştığında dağılan – organik bir süreçtir. Eşyanın tabiatının bu genel seyri, dıştan gelen zorlayıcı müdahale ve mekanik düzenlemelerden ne kadar az etkilenirse, tüm toplumsal işleyiş o kadar özgür ve sürtüşmesiz olur; insan, kişisel özgürlük ve bağımsızlığından duyduğu mutluluğu o kadar eksiksiz yaşar. Liberalizm, devleti de tüm hükümet biçimlerini de bu bakış açısıyla değerlendiriyordu, ancak savunucuları belirli konularda iktidardan tamamen vazgeçilemeyeceğine inanıyorlardı. Yine de her tür yönetim biçiminin insanın özgürlüğünü engellediğini açıkça gördüklerinden, her zaman bireyi yönetici gücün tecavüzlerine karşı koyup bu gücü mümkün olan en küçük faaliyet alanıyla sınırlandırmaya çalışmışlardı.” (s. 192-193)

Rocker, bu bakış açısının sonucu olarak, bireyi esas alan liberalizmi olumlu görürken, kolektiften yola çıkarak bireyin yerine “model yurttaş” koyan, örneğin J. J. Rousseau’nun “demokrasi”sini olumsuzlar:

“Demokrasi, kolektif bir kavramdan yola çıkıp bireyi buna göre değerlendirdiğinden, bu görüşü savunanlar için ‘insan, arzulanan zihinsel norma ulaşım model yurttaş olarak devlet biçimlerine uygun hale gelinceye kadar üzerinde deney yapacakları soyut bir varlık olmuştur.” (s. 195)

Rocker’e göre, modern demokrasi, liberalizmin tersine, devleti destekleyen bir kuvvetti. Demokrasiden diktatörlüğe giden çok sayıda yol varken liberalizmden diktatörlüğe giden tek bir yol yoktu. (s. 203) Bu bağlamda bireyden yola çıkan liberalizmin savunucularının milli hassasiyetleri ancak tali bir rol oynar, oysa, “kolektif ortak irade kavramı üzerine kurulu olan demokrasi, millet kavramına çok daha sıkı bir şekilde bağlıydı ve onu ortak iradenin temsilcisi haline getirmişti.” (s. 244)

‘Rocker’e göre, modern demokrasi, liberalizmin tersine, devleti destekleyen bir kuvvetti. Demokrasiden diktatörlüğe giden çok sayıda yol varken liberalizmden diktatörlüğe giden tek bir yol yoktu. (s. 203) Bu bağlamda bireyden yola çıkan liberalizmin savunucularının milli hassasiyetleri ancak tali bir rol oynar, oysa, “kolektif ortak irade kavramı üzerine kurulu olan demokrasi, millet kavramına çok daha sıkı bir şekilde bağlıydı ve onu ortak iradenin temsilcisi haline getirmişti.”

'Liberalizm bir ekonomik sistemin adı olmadığı gibi, kapitalistlerin kendilerini gizlemek için "neo-liberalizm" deyiminin arkasına saklanmaları da orijinal liberalizmi asla temsil etmez. Liberalizm bir iktisadi sitem değildir ve olamaz, dolayısıyla "neo-liberal ekonomik sistem" gibi bir adlandırma da yanlıştır. Liberalizm denilen şey bizatihi kapitalizmin kendisidir ve özgün liberalizmle bir bağlantısı yoktur. Çünkü adı üzerinde, özgün liberalizm özgürlükçü bir felsefenin adıdır sadece.'

Rocker'e göre, Rusya'daki deneyimden de görüldüğü gibi, devlet eliyle sosyalizme erişme çabası "korkunç bir devlet kapitalizmi ucubesine" ulaşmıştı. Oysa liberalizmden beslenen sosyalizm, Godwin, Proudhon ve Bakunin'in fikir silsilesini doğurmuştu. Devletin faaliyet alanını asgariyle sınırlama fikri, daha kapsamlı bir düşüncenin tohumunu, yani devleti bütünüyle yıkıp insan toplumunda "iktidar arzusu"nu ortadan kaldırmayı barındırırdı (s. 287):

"Demokratik sosyalizm devlete boş inancın tekrar teyidinde büyük katkıda bulunmuştur ve gidişatı doğal olarak devlet kapitalizmi yönünde olacaktır. Buna karşılık, liberal fikirlerden esinlenmiş bir sosyalizm dosdoğru anarşizme götürür... Anarşizm fikri liberalizm ile sosyalizmin sentezidir." (s. 287-288)

LİBERALİZM ÜZERİNE YANLIŞLAR VE DOĞRULAR

Burada kitaptan biraz ayrılma pahasına olsa da günümüzdeki liberalizm üzerine yargıların yanlışı ve doğruluğu üzerinde biraz durmam gerektiğini düşünüyorum. Hemen baştan belirtiyim ki, büyük bir ihtimalle Leninist-Stalinist solun ideolojik taarruzu sonucu ülkemizde liberalizm neredeyse tamamen yanlış anlaşılmalı ve aslında bir iktisadi sistem olmadığı halde tamamen kapitalizmle özdeşleştirilerek karalanmış, ulusalcı güdüler bu karalamaya tuz biber ekerek en sonunda liberalizm ya da liberaller "liboş" türü lumpen ve uydurma bir deyimle bile yaftalanabilmiş ve bu yaftalama büyük bir yaygınlık kazanmıştır.

Oysa liberalizm bir ekonomik sistemin adı olmadığı gibi, kapitalistlerin kendilerini gizlemek için "neo-liberalizm" deyiminin arkasına saklanmaları da orijinal liberalizmi asla temsil etmez. Liberalizm bir iktisadi sitem değildir ve olamaz, dolayısıyla "neo-liberal ekonomik sistem" gibi bir adlandırma da yanlıştır. Liberalizm denilen şey bizatihi kapitalizmin kendisidir ve özgün liberalizmle bir bağlantısı yoktur. Çünkü adı üzerinde, özgün liberalizm özgürlükçü bir felsefenin adıdır sadece.

Diğer yandan, Rudolf Rocker'in de sadece özgün liberalizmi alıp onun pratikteki seyrine neredeyse hiç değinmemesini hatalı buluyorum. Orijinal liberalizmin çıkış noktasını doğru tanımlayan Rocker'in eli, bu liberalizmin pratik uygulamalarına bir türlü değmemiştir. Oysa her siyasi düşünce gibi liberalizm de pratikte kirlenmeye mahkûmdur ve öyle olmuştur. Nasıl teoride pek parlak olan sosyalizm pratik

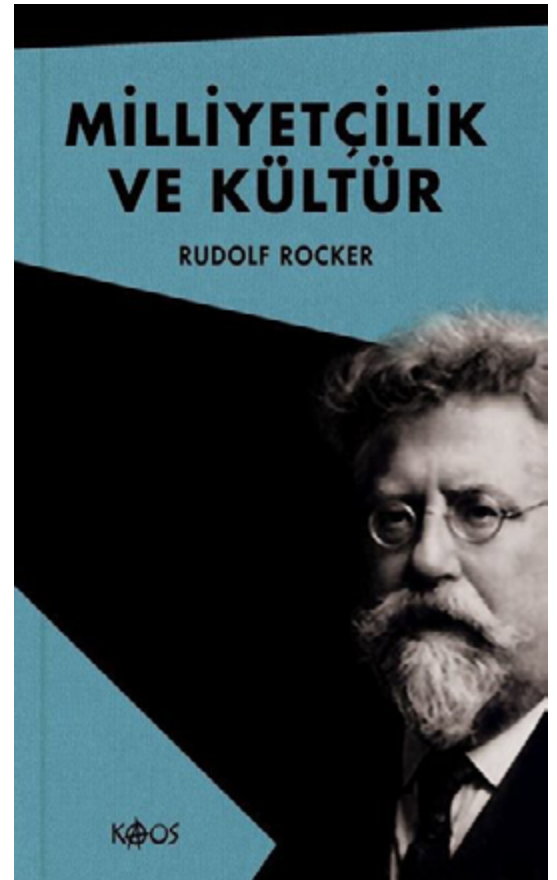
uygulamalarıyla kirlendiyse, aynen öyle. Nasıl sosyalizm değil ama sosyalistler çamura battıysa, komünizmin teorik varsayımlarının bir kısmı değil ama komünistler tarihin potasında itibar kaybettilerse, orijinal liberalizm değil ama liberaller, bizatihi uygulamalarıyla ve “liberal” devletlerinin ikiye bölünmüşlüğüyle tarih önünde suçlu duruma düşmüşlerdir.

Bu bölümü kapatırken, Rocker’ın, tam faşizmin ve Nazizmin Batı demokrasilerine ideolojik planda saldırdığı ve fiilen de saldırmaya hazırlandığı, Stalin’in Sovyetler Birliği’nde tüm demokratik hakları ezdiği, kısacası dünyada demokrasinin topluca bir totaliter saldırı altında olduğu bir dönemde, demokrasinin kolektifliğini eleştireceğim derken toptan hedef almasını, en azından taktiksel bir hata olarak değerlendiriyorum.

Rodolf Rocker’ın bütün tarihi, milliyetçilik ve kültür; devletçilik ve milliyetçilik kavramları çerçevesinde yorumlayan, eski Yunan özgürlüğü ile merkezî Roma hukukunu karşı karşıya koyan yaklaşımlarını bu yazıda ele alma olanağım olmadı elbette. Ben sadece birkaç noktaya değinmekle yetindim.

Gerçekten de temel bir başucu kitabı yazmış Rudolf Rocker. Kütüphanelerden eksik olmaması gereken büyük bir eser kazandırmış çevirmen Ali Çakıroğlu ve Kaos Yayınları.

Çevirideki birkaç küçük hata üzerine not: Ali Çakıroğlu’nun dili çok güzel olmakla birlikte küçük bazı hatalar da var. Nispeten önemli gördüğüm ikisine değineyim. Birincisi, Türkçede “vaaz etmek” diye bir kullanım yoktur. Ortaya koymak anlamında vazetmek ve bundan tamamen farklı anlama gelen vaaz vermek vardır ki, Çakıroğlu birçok yerde hatalı bir şekilde “vazetme”nin yerine “vaaz vermek” anlamına gelecek şekilde “vaaz etmek”i kullanıyor. İkincisi, “kelime dağarcığı” anlamında kullanılan “kelime hazinesi” denirken, “hazine”nin ortadaki “i”si düşer. Yani “kelime hazinesi” denmez.

Milliyetçilik ve Kültür, Rudolf Rocker,
çev: Ali Çakıroğlu, 703 syf., Kaos, 2019.

Cadılaştırma politikası, kadınlar ve bellek

Silvia Federici'nin 'Cadılar, Cadı Avı ve Kadınlar' kitabı Otonom Yayıncılık tarafından yayımlandı. Federici, okuru cadı avlarının tarihini ve mantığını, halen sürmesini sağlayan sayısız yöntemi ve kadına yönelik yeni şiddet biçimlerini anlamaya davet ederek, cadıların tarihinin sessizliğe gömülmesine izin vermiyor. Kitap, özellikle cadı avlarının günümüzde çeşitli biçimlerde nasıl devam ettiğini göstermesi, belleğin feminizmler ve direnişler açısından önemini kavramamız gerektiğini hatırlatması açısından oldukça kıymetli.

Emek Erez

Geçmişte yaşanana sahip çıkmak ona dair belleği korumak her konuda önemli olduğu gibi kadınların direnişinin de önemli parçası. Çünkü geçmiş sadece öğretici ve deneyiminden yararlanabileceğimize işaret etmiyor, aynı zamanda şimdide direnmenin imkânları üzerine de düşünmemizi sağlıyor. Neredeyse beş yüz yıl geçse de kadınların cadı söylemiyle, şeytanileştirilip yakılmasının hâlâ bize söylediği bir şeyler var. Ayrıca, dünyanın çeşitli bölgelerinde farklı söylemlerle bu pratiğin devam ettiğini düşünmemize sebep olacak epey gösterge mevcut.

Silvia Federici, "Caliban ve Cadı 'Kadınlar, Beden ve İlksel Birlikim'" adlı kitabında, 16. yüzyılın sonunda başlayan ve 17. yüzyıl-

'Federici, "Cadılar, Cadı Avı ve Kadınlar" kitabında yapmaya çalıştığını şöyle ifade ediyor: 'Caliban ve Cadı'daki bazı fikirleri ve bunların günümüzde tanıklık ettiğimiz kadına yönelik şiddetin artışıyla olan ilişkilerini yeniden gündeme getiren bu kitap, her toplumsal hareket için hayati olan soruları cevaplamaya çalışıyor.'

da şiddetlenen, binlerce kadının katledildiği, büyük cadı avını toplumsal ve ekonomik boyutuyla incelemiş ve kapitalizme geçiş sürecinde kadın bedeni üzerinden uygulanan politikaları deşifre etmişti. Bu önemliydi çünkü tarihsel anlamda kadına yönelik şiddetin nedenleri üzerine düşünüyor, kadın korkusunun temelinde yatan politikaları gözler önüne seriyor ve bize kadın bedenine dair karanlık geçmişin orada bırakılmayacak kadar önemli olduğunu anımsatıyordu. Belleğin sağlam tutulup şiddete uğrayan, nefretle yok edilen kadınların sözünü devam ettirmenin onlara ve şimdiye borcumuz olduğunu söylüyordu.

GEÇMİŞİN ŞEYLEŞMESİNE MÜSAADE ETMEMEK İÇİN

Geçtiğimiz günlerde Otonom Yayıncılık tarafından, Bilge Tanrısever çevirisi ile basılan "Cadılar, Cadı Avı ve Kadınlar" adlı kitapta Federici, "Caliban ve Cadı 'Kadın, Beden ve İlksel Birikim'" adlı kitabındaki söylemini pekiştiriyor ve günümüzde küreselleşme, kapitalizm, sömürgecilik politikaları nedeniyle cadı avlarının izini sürebileceğimiz uygulamaların devam ettirilmeye çalışıldığına dikkat çekiyor.

Federici, cadı avlarını kadın bedenine yönelik politikalarla birleştirerek tarihsel bir bağlama yerleştirirken, belleğin feminizm açısından ne kadar önemli olduğunu hatırlatıyor. Bugün tüketim kültürü tarafından da malzeme edilen cadılığa dair imgelerin, katledilmiş kadınlar açısından düşününce ne kadar acıtıcı olduğuna dikkat çekiyor. O günlerde yaşanan ve kadın bedenine yönelik politikalar ekseninde düşünüldüğünde hâlen etkisini sürdüren uygulamaların nesnelere dönüştürülerek, birer meta anlamı kazanmasını dert ediyor. Çünkü eğer geçmişe dair olanı asıl anlamının dışına çıkarıp, onun "şeyleşmesine" müsaade edersek, şimdi de onun belleğinin bıraktığına ihanet etmiş oluruz. Bu nedenle Federici'ye katılmamak mümkün değil.

Federici, "Cadılar, Cadı Avı ve Kadınlar" kitabında yapmaya çalıştığını şöyle ifade ediyor: 'Caliban ve Cadı'daki bazı fikirleri ve bunların günümüzde tanıklık ettiğimiz kadına yönelik şiddetin artışıyla olan ilişkilerini yeniden gündeme getiren bu kitap, her toplumsal hareket için hayati olan soruları cevaplamaya çalışıyor. Bu söylediklerine ek olarak Federici, bize şu anımızda ne yapacağımıza dair ipuçları sunarken, nelerin gözden kaçırıldığına da dikkat etmemizi sağlıyor. Bu nedenle kadın bedenine yönelik olumsuz politikaların ve şiddetin arttığı bir dünyada, bu metin oldukça önemli bana kalırsa, hem geçmişe bakıp şimdiye dair düşünebilmek hem de katledilen binlerce kadının sözünü

söylemeye, yakamadıkları cadıların torunlarıyla demeye devam etmek için.

KAPİTALİZMİN TARİHİNİ BAŞKA AÇIDAN OKUMAK

Federici, cadı avlarını yeniden konuşmamız gerektiğini düşünüyor, ona göre her ne kadar özellikle feminist araştırmacılar konuyu çeşitli bağlamlarda tartışsalar, tarihsel bir bağlama oturtmuş olsalar da hâlâ tartışılması gereken yönler var. Çünkü “tıpkı köle ticareti ve ‘Yeni Dünya’da yerli nüfusların yok edilmesi gibi, cadı avlarının da modern kapitalist dünyanın yükselişine toplumsal süreçler kümesinin keşişiminde durduğu hâlâ kabul görmüş değil.” Bu nedenle kapitalizmin yükseliş sürecinde yaşanan bu karanlık olayların üzerinde durulması gerekiyor, cadı avları yazarın tartıştığı gibi kapitalizmin kadına yönelik politikalarının belirlenmesinde oldukça önemli bir yere sahip. Ayrıca bu bize Afrikalı köleler, Afrika ve Latin Amerika’nın mülksüzleştirilmiş köylüleri ve Kuzey Amerika’nın katledilmiş yerli nüfusu ile tıpkı onlar gibi on altı ve on yedinci yüzyıllarda ortak alanları elinden alınan, şeytanileştirilerek katledilen kadınlarla tarihsel bir ortaklık kurmanın yolunu açıyor ve kapitalizmin tarihini başka şekilde okumaya da olanak sağlıyor.

ÇİTLEME, YOKSULLAŞTIRMA VE DAHASI

Cadılık suçlamalarının özellikle on beşinci yüz yılın sonunda İngiliz toprak çitlemeleriyle ilişkisini ortaya koymaya çalışan Federici, ortak mülkiyet ilişkilerinin sona ermesiyle bu suçlamaların artışı arasında paralel bir bağlantı olduğunu savunuyor. Çitlemeden, İngiltere’de toprak sahiplerinin ve varlıklı köylülerin ortak alanları çitle çevirmelerini ve böylece geleneksel olarak işleyen düzenin bozulmasını, buradan elde edilen gelire hayatta kalanların dışlanmasını anlıyoruz. Çitleme sonucunda, toprak ticarileşiyor ve sadece zenginlerin hak elde edebildiği bir şeye dönüşüyor bu durum yoksulları özellikle de kadınları etkiliyor. Her ne kadar dönemin mahkeme kayıtlarında suçlanan kadınların mülksüzleşmenin kurbanı olduğundan bahsedilmese de cadı avlarının daha çok çitlemenin olduğu bölgelerde ortaya çıkmasının da söylediği çok şey var çünkü yazara göre. Ayrıca kronolojik değerlendirmelerinde gösterdiği önemli bilgiler var, Federici’ye göre; “bu değerlendirmeler, İngiltere’de on yedinci yüzyılda zirveye ulaşan cadı yargılamalarının on altıncı yüzyılda başladığını, ekonomik ve toplumsal ilişkilerin piyasanın artan önemi tarafından yeniden

‘Cadılık suçlamalarının özellikle on beşinci yüz yılın sonunda İngiliz toprak çitlemeleriyle ilişkisini ortaya koymaya çalışan Federici, ortak mülkiyet ilişkilerinin sona ermesiyle bu suçlamaların artışı arasında paralel bir bağlantı olduğunu savunuyor. Çitlemeden, İngiltere’de toprak sahiplerinin ve varlıklı köylülerin ortak alanları çitle çevirmelerini ve böylece geleneksel olarak işleyen düzenin bozulmasını, buradan elde edilen gelire hayatta kalanların dışlanmasını anlıyoruz. Çitleme sonucunda, toprak ticarileşiyor ve sadece zenginlerin hak elde edebildiği bir şeye dönüşüyor bu durum yoksulları özellikle de kadınları etkiliyor.’

'Cadılaştırma politikası kapitalizmin kendi kadın bedenini inşa etmesinde işlevsel kılınıyor. Bu kurgu sayesinde kadına dair genel bir algı oluşuyor, onun kendine dair bilgisi elinden alınıyor, doğayla kurduğu dostane ilişki sonucu oluşan şifa belleği yok ediliyor, kadınlar arasındaki dayanışma sona erdirilmeye çalışılıyor çünkü cadılıkla suçlanan kadınlara uygulanan şiddet diğer kadınların korkmasına neden oluyor. Federici, az da olsa her şeye rağmen dayanışmaya çalışan kadınlar olduğundan bahsediyor ama maalesef yeterli olamıyor.'

şekillendirildiğini, dahası yoksullaşma ve eşitsizliklerin artışının hızlandığı toplumlarda yargılamaların ortaya çıktığını” gösteriyor. Ve tüm bu gelişmeler en çok yaşlı, dul ve çocuğu olan kadınları etkiliyor. Çünkü böylece, örfi haklar ortadan kalkıyor, önceden dul ve yaşlı kadınların bakımı diğerleri tarafından sağlanırken, artık kendi kaderlerine terk ediliyorlar, paylaşım ve dayanışma kültürü yok ediliyor. Ayrıca Federici'ye göre, sadece yoksulluktan kaynaklı cadılık suçlamaları da konuyu açıklamamızda yetersiz kalıyor. Çünkü bu kadınlar yalnızca yoksulluğa değil aynı zamanda toplum tarafından dışlanmaya, hor görülmeyle karşı da direniyorlar ki yine yazarın aktardığına göre onlara yönelik suçlamalar; “tarihçilerin sıklıkla kabul ettikleri gibi, onlara dava açanların yönelttiği suçlamalar kavgacı olmak, şom ağızlı olup komşular arasında sorun yaratmaktı.” Hem yoksullaştırmaya hem de toplumun kendilerine yönelmiş gözüne karşı direnen kadınların öfkelenmesi ve hak talep etmesi kaçınılmaz ancak onların bu itirazı hayatta kalma çabası hoş görülmediği gibi cadılık söyleminin üretilmesinde de önemli pay sahibi oluyor ve kitapta yazar konuyu ayrıntılı olarak ele alıyor. Kadınları cadılıkla itham edilmelerinde dönemin yasaları, Avrupa'daki kadınlara dayatılan kadınlık modeliyle çelişen tavırlar, kilise ve ailenin biçimlenmesine yönelik politikalar da oldukça önemli bir etken olarak karşımıza çıkıyor. Ayrıca, kadınlar hakkında, “iffetsiz”, “evlilik dışı ilişki yaşayıp çocuk sahibi oluyorlar”, “uçkuru gevşek” gibi genel ahlâkçı söylemlerin ve özellikle yaşlı kadınların şifacı yönlerinin -bitkilerden yaptıkları ilaçlar onları büyücü olarak damgalamaya sebep oluyor- cadılık söylemini güçlendirdiğine tanık oluyoruz. Tüm bunlar kadınların cadılıkla suçlanmasında ve katledilmesinde önemli rol oynuyor ve maalesef cadı avları ile birlikte kilise ve devletten bağımsız ortaya çıkacak her bağımsız güç şeytanileştiriliyor, kadınlar arasındaki dayanışma da sekteye uğratılıyor, kadınlar bölünüyor ve kapitalist toplumda kadına ayrılan yer kabul edilmiş oluyor.

KAPİTALİST BEDEN İNŞASI

Kısacası, cadılaştırma politikası kapitalizmin kendi kadın bedenini inşa etmesinde işlevsel kılınıyor. Bu kurgu sayesinde kadına dair genel bir algı oluşuyor, onun kendine dair bilgisi elinden alınıyor, doğayla kurduğu dostane ilişki sonucu oluşan şifa belleği yok ediliyor, kadınlar arasındaki dayanışma sona erdirilmeye çalışılıyor çünkü cadılıkla suçlanan kadınlara uygulanan şiddet diğer kadınların korkmasına neden oluyor. Federici, az da olsa her şeye rağmen dayanışmaya çalışan kadınlar olduğun-

dan bahsediyor ama maalesef yeterli olamıyor.

Cadı avlarıyla kadına ve ona dair olan bilgiye müdahale edilirken, her anlamda bir disipline etme çabası olduğu aşikâr. İş disiplini, aile kurumunun getirdiği disiplin, kadın bedeninin yalnızca erkeklerin ihtiyaçlarına indirgenmesi, kapitalizm için çalışacak yeni elemanlar doğuran bir makine anlamı kazanması, doğadaki bitki ve hayvanlarla kurulan ilişkinin aşınması, genel ahlâkçı biçimlemeler ve en önemlisi de belleğin yok edilmesi cadı avlarının bizden aldıklarının ve dayattıklarının sadece bir kısmı. Sistemin tüm bunları gerçekleştirmek için kendisine karşı çıkan, özgürlükten yana tavır alan, yoksullaştırmaya, mülksüzleştirmeye karşı direnen kadınları cadılaştırması bugünlerde de çok sık önümüze gelen, şeytanileştirme, öcüleştirme ve suçlu ilan etme mantığının bir boyutu olarak karşımıza çıkıyor. Federici'nin aktardığı gibi: "Cadı kendi döneminin komünisti ve teröristiydi; onun bertaraf edilmesi için üzerine kapitalist iş disiplini kuracağı yeni bir 'öznellik' ve cinsiyete dayalı bir iş bölümü yaratacak 'medenileştirici' bir dürtü gerekiyordu. Cadı avları Avrupadaki kadınların onlara biçilen yeni toplumsal görevleri hakkında eğitmenin bir yoluydu."

DEDİKODU KELİMESİNİN DEĞİŞEN ANLAMI

"Cadılar, Cadı Avı ve Kadınlar" kitabı pek çok konuya dikkat çekiyor. Bunlardan biri de dedikodunun önceden kadınlar arasında yakın arkadaşlığı anlatan bir kelime iken sonradan değişen anlamı. Federici, konuyu tarihsel bir bağlamda ele alıyor. Kadınlar arasındaki dostluğun ve dayanışmanın daha doğrusu kadınların ortak hareket etmesinin sistemi ve erkekleri nasıl telaşlandırdığını hatırlatıyor. Bu nedenle kendilerine itaat etmektense bir arada hoş vakit geçirmeyi tercih eden kadınlar arasına bir nifak sokma aracı olarak dedikodu kelimesinin anlamına nasıl müdahale edildiğini görmemizi sağlıyor. Yazar, farklı dönemlerden örneklerle tezini desteklerken bir yandan kadınların elinden alınan ortak deneyim paylaşımlarıyla ortaya çıkmış kendisine dair bilginin izini sürmeye çalışıyor. Çünkü kadınların kendilerince geliştirdikleri tedavi yöntemleri veya kadınlığa dair bilgilerin oluşturduğu belleği yok etmek çoğu zaman bu politikaların asıl amacı olarak ortaya çıkıyor. Burada bana kalırsa asıl mesele kadınların hâfızasını tahakküm altına alarak, kendi aralarında geliştirdikleri diyalogu ve ortak sözü yok etmek.

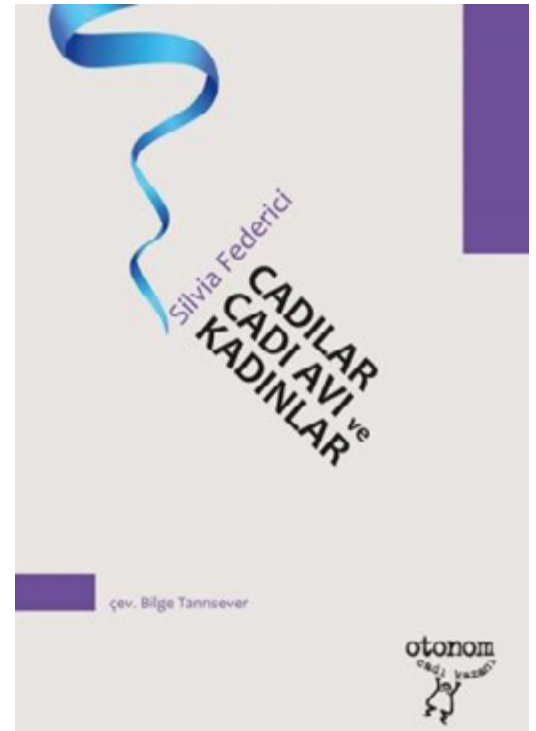
"Cadılar, Cadı Avı ve Kadınlar" kitabı pek çok konuya dikkat çekiyor. Bunlardan biri de dedikodunun önceden kadınlar arasında yakın arkadaşlığı anlatan bir kelime iken sonradan değişen anlamı. Federici, konuyu tarihsel bir bağlamda ele alıyor. Kadınlar arasındaki dostluğun ve dayanışmanın daha doğrusu kadınların ortak hareket etmesinin sistemi ve erkekleri nasıl telaşlandırdığını hatırlatıyor. Bu nedenle kendilerine itaat etmektense bir arada hoş vakit geçirmeyi tercih eden kadınlar arasına bir nifak sokma aracı olarak dedikodu kelimesinin anlamına nasıl müdahale edildiğini görmemizi sağlıyor.'

CADI AVLARI NASIL DEVAM EDİYOR?

Kitapta dikkat çekilen bir diğer konu da cadı avlarının, günümüzde yeni biçimlerle devam etmesi. Küreselleşme, sömürgeleştirme gibi farklı politik formlarla kadına yönelik şiddetin tekrar ivme kazanması bunu meşurlaştırmak için nasıl benzer söylemlere başvurulduğunu göstermesi bence bu kitabın önemli yanlarından. Federici, yine tarih içerisinde konunun izini sürüyor ve şimdiyle ilişkisini kuruyor. Şunu görüyoruz ki geçmişte olduğu gibi bugünlerde de kapitalizm kendisine karşı oluşan karşı çıkışları benzer söylemlerle bertaraf etmeye çalışıyor, sömürgeleştirme ve küreselleşme adı altında şiddet ve cadı avı başka biçimlerde devam ettiriliyor.

Sistem, mülksüzleştirilmeye direnme anlarında yalanlarına tekrar başvuruyor ve cadı avları pratiğini tekrar öne sürüyor. Metinde, özellikle Afrika üzerinden verilen güncel örnekler maalesef bahsettiklerimizin tarihin bir döneminde geçip gitmiş olaylar olmadığını tüm gerçekliğiyle önümüze koyuyor. Bu nedenle yazar metinde, bizi bu konuda insiyatif almaya, dayanışmaya, geçmişin belleğine sahip çıkarak şimdide benzerlerinin yaşanmasına karşı direnmenin yollarını bulmaya çağırıyor.

Federici'nin, "Cadılar, Cadı Avı ve Kadınlar" adlı kitabının bana kalırsa her ayrıntısı önemli ve bir yazıya sığdırmak çok zor. Metin, özellikle cadı avlarının günümüzde çeşitli biçimlerde nasıl devam ettiğini göstermesi, belleğin feminizmler ve direnişler açısından önemini kavramamız gerektiğini hatırlatması açısından oldukça kıymetli. Çünkü yazarın cümleleriyle ifade edersek: "Cadı avlarının tarihini ve mantığını, günümüzde de sürmesini sağlayan sayısız yöntemi anlamak için çabalamak gerekiyor. Zira yalnızca hafızamızı güçlü tutarak bunun bize karşı kullanılmasını önleyebiliriz."

Cadılar, Cadı Avı ve Kadınlar, Silvia Federici, çev: Bilge Tannısever, 120 syf., Otonom Yayınları, 2019.

Efsane bakanla ekonomiye giriş 101!

Yunanistan ekonomisinin en korkunç günlerinde, Syriza hükümeti ile parlamentoya giren ekonomi bakanı Yanis Varoufakis, “Kızımın Ekonomi Sohbetleri” kitabında, herkesin anlayacağı dilden ekonomi anlatıyor. Varoufakis ekonominin “uzmanlara bırakılması gereken” bir bilim değil, siyasi ve sosyal güçlerin etkisinde, tüm insanlığın bugünü ve geleceğini etkileme gücüne sahip bir savaş alanı olduğunu söylüyor ve hepimizi bu gerçekliği anlamaya davet ediyor.

Nida Dinçtürk

Yunanistan'da Syriza iktidara geldiğinde, Türkiye'de yıllardır oy verdiği hiç kimsenin kazandığını göremeyen muhalif kesim, kendileriyle aynı dünya görüşüne sahip birilerinin dünyada herhangi bir yerde değil, sadece Edirne'nin, Ayvalık'ın ya da Çeşme'nin az ilerisinde zafer kazanmış olmasıyla biraz teselli bulmuştu. Belki de bu sonuçla, güzel günlerin kendi ülkelerine de gelebileceğine dair umutlanmışlardı. Gel gelelim Syriza, Yunanistan gerçekten oldukça kötü bir ekonomik krizin pençesindeyken iktidara geldi ve bir enkazı devraldı. Çıpras'ın kabinesindeki ekonomi bakanı Yanis Varoufakis böylesi bir tabloda elbette kritik bir rol üstleniyordu ve hem dudak uçuklatan CV'si hem de alışılmadık ekonomi yaklaşımı ile sadece Yunanistan'ın değil çoğu ülkenin hayalini kurduğu bir ekonomi bakanı

'Yazma sebebini, ekonominin iktisatçılara bırakılmayacak kadar önemli olduğu inancıyla açıklayan Varoufakis, kitapta gerçekten gündelik bir dil kullanmaya özen gösteriyor. Akademik terimlerden ve dipnotlardan kaçınırken tercih ettiği örneklemelerle meseleyi elinden geldiğince basite indiriyor. Kitabın adı boşuna "Kızımın Ekonomi Sohbetleri" değil; Varoufakis kitapta sürekli kızı Xenia'ya hitap eden bir dil kullanıyor.'

olabilirdi. Bununla beraber, havalı motoruyla, taşa tutulan Burberry atkısıyla yüzümüzde müstehzi bir gülümsemeyle izlediğimiz Varoufakis, kısa sürede AB'nin, özellikle de Almanya'nın Yunanistan ekonomisi üzerindeki katı politikalarına kafa tutmasıyla sempatiimizi kazandı. Gel gelelim parlamentoya girişinden yalnızca 6 ay sonra Çıpras, daha ılımlı birileriyle yoluna devam etmek istediğini söyleyince Varoufakis atkısını ve motorunu alıp Yunan parlamentosunu terk etti. Sonrasında ise Çıpras, Varoufakis'in devletleştirme politikalarına karşın izlediği özelleştirme politikaları ile önce Yunanların sonra zaferiyle coşkulandırdığı tüm solcuların öfkesini kazanmaya başladı. Biz ise istifasını "Kreditörlerin bana duydukları nefreti boynumda gururla taşıyacağım," diyerek veren Varoufakis'i hep sempatik hatırladık. Elbette Varoufakis'in 'borçlu değil de alacaklı gibi dimdik duruşu'na duyduğumuz hayranlıkta da büyük bir empati vardı.

'EKONOMİ İKTİSATÇILARA BIRAKILAMAYACAK KADAR ÖNEMLİ'

Tüm bu nedenlerden, Varoufakis'in yazdığı, Epsilon Yayınları'nın Sinan Aslaner çevirisiyle Türkçe'ye "Kızımın Ekonomi Sohbetleri – Kapitalizmin Kısa Tarihi" adıyla kazandırdığı kitabı heyecan verici bir eser olarak karşımızda duruyor. Zira kitap, Varoufakis'ten basit düzeyde bir ekonomi dersi alma fırsatı. Yazma sebebini, ekonominin iktisatçılara bırakılmayacak kadar önemli olduğu inancıyla açıklayan Varoufakis, kitapta gerçekten gündelik bir dil kullanmaya özen gösteriyor. Akademik terimlerden ve dipnotlardan kaçınırken tercih ettiği örneklemelerle meseleyi elinden geldiğince basite indiriyor. Kitabın adı boşuna "Kızımın Ekonomi Sohbetleri" değil; Varoufakis kitapta sürekli kızı Xenia'ya hitap eden bir dil kullanıyor.

Kitap özellikle, hepimiz bir şekilde ekonominin öznesiyken bu sistem neden bu kadar anlaşılmaz, biz işleyişini anlamakta zorlandığımız bu mekanizmasının nasıl bir parçası oluyoruz diye düşünenlerin zihinlerini biraz daha aydınlatabilecek açıklamalarla dolu. Eşitsizlik, piyasa, bankacılık sistemi, rekabet, yoksulluk ve zenginlik, kölelik ve sömürge derken Varoufakis tarih, antropoloji, gündelik yaşam ve edebiyatla zenginleştirdiği anlatısıyla her şeyi anlaşılır kılmaya çalışıyor. Söz gelimi, borç ve faiz düğümünü Dr. Faustus ile Mephistopheles arasındaki anlaşmaya atıfta bulunarak açıklıyor.

'BORÇ, PARA, İNANÇ VE DEVLET EL ELE YÜRÜR'

Varoufakis, kürsülerde kendisinden işitmeye alışık olduğumuz çarpıcı ifadelere kitabında da yer vermekten kaçınmıyor. Ekonomi sisteminin çarklarını çeviren bankaların parayı aslında bir tür 'kara büyü' ile yoktan var ettiğini söylüyor ve ekliyor: "Bankaların en nefret ettiği şey nakittir, kasalarında ya da bilançolarında bekleyen para faiz getirmez." Eski bakan, açıkça söylemese de ekonominin anlaşılabilirliği konusunda hepimize hak veriyor gibi görünüyor. Zira muhtelif noktalarda ekonominin çelişkili yanlarına ve çıkmazlarına da değiniyor. Bunu anlamak için belki de paranın doğuşuna kadar gitmek gerekiyor. Mezopotamya'da ilk ticari faaliyetleri güvence altına alabilmek için kabuklar üzerine alacakların kaydedildiğini ve bu kabukları para değerinde kılan şeyin insanların tanrı soyundan gelen bir hükümdara inançları olduğunu anımsatan Varoufakis, "Borç, para, inanç ve devlet el ele yürür" diyor. Bu tanrı soyundan gelen hükümdarların yerine bugün, devletlere ek olarak bankaları koyduğunuzda, denklem hızlıca güncellenmiş oluyor ama tutarsızlığından hiçbir şey kaybetmiyor.

Varoufakis ekonomik sistemin getirdiği eşitsizliğin de farkında ve kızına dünyaya dair yapması gereken ilk açıklamalardan birinin bu eşitsizlik olduğunun bilincinde. Bu yüzden temel olarak, ticaretin tamamen ihtiyaç fazlası üretimle bağlantılı olduğu ve bu nedenle bazı coğrafyaların avantajlı olurken bazılarının dezavantajlı olduğunu, sömürge sisteminin de biraz bu farklılık sonucunda ortaya çıktığını vurguluyor. Ama elbette meselenin bu kadarla kalmadığını söyleyip şu açıklamayı yapmaktan da çekinmiyor: "Tarih boyunca tarım toplumlarının kurduğu devletler ihtiyaç fazlalarını sosyal, politik ve askeri güç sahibi olanların lehine, adaletsiz ve eşitsiz şekilde dağıttılar."

"Kızım ile Ekonomi Sohbetleri", hepimizin para kazanır ve harcarken ister istemez bir parçası olduğu bu sistemin işleyişini biraz daha anlaşılır kılma çabasının yanında araladığı sorgulama ve uyanış kapısıyla da kıymetli bir çalışma. Yer verdiği açıklama ve hatırlatmalarla aslında her ne kadar dijitalleşiyor ve gelişiyor gibi görünse de ekonominin oldukça ilkel sistemlerin uzantısı olarak sürdüğünü ve çağımız insanının farkında dahi olmadığı inançları, bağlılıkları sayesinde bu sistemin bir parçası olmayı sürdürdüğünü hissettiriyor. Yani, eğer araladığı kapıları görebilir ve doğru yollardan yürümeyi başarabilirsek, Varoufakis ile birlikte ekonomi öğrenirken belki daha iyi bir dünyanın hayalini bile kurabiliriz.

KIZIMLA EKONOMİ SOHBETLERİ

Kapitalizmin Kısa Tarihi

YANIS
VAROUFAKIS

Ekonomi

@psilon

Kızım ile Ekonomi Sohbetleri-Kapitalizmin Kısa Tarihi, Yanis Varoufakis, Çeviri: Sinan Aslaner, 165 syf, 2019.

Ayhan Geçgin'in görünmeyen 'dava'sı

Ayhan Geçgin'in Bir Dava'sında mağdur olma halinin sıkça altının çizilmesi ve belirli bir noktadan sonra bu sürecin karakteri, tamamen mağdur temsiline dönüştürerek, benzer konularda benzer sözleri sıkça söylemesine ve dolayısıyla tekrara düşmesine gark etmesi, Kürt karakterle kurduğu ilişkinin, haksızlığa uğramanın verdiği bir yakınlaşma, birbirini anlama veyahut dayanışmadan öte, evliliklerinden mutsuz insanların aldatma hikâyelerine dönüşmesi romanın sorunları olarak beliriyor.

Yazar Ayhan Geçgin'in son kitabı Bir Dava Metis Yayınları tarafından yayımlandı. Kitap, ülkenin yakın tarihindeki siyasi davalardan birini odağına alıp, kurmaca karakterler üzerinden "adalet", "dava", "mağduriyet" ve "hukuk" gibi mefhumları ve olguları tartışıyor. Balyoz Davası'nın siyasi ve sosyal yanını medya ve hukuk ekseninde ele alıp, tutuklu yakınlarının hikâyeleri üzerinden anlatan yazar, kavramları iç içe geçirerek siyasal hukuk meselesini –Kürtleri de dâhil ederek- aktarmaya çabalyor. Bu noktada, kurulduğu andan itibaren bir siyasal dava cenneti olan "yalnız ve güzel" ülkemizin belirli bir dönemine odaklandığını söylemek mümkün. Yani "Bir Dava" için tarihî roman diyebiliriz. Ancak Balyoz Davası, henüz tarih oldu mu, ayrı bir tartışma konusu. Her ne kadar yargılananlar özgürlüğüne kavuşsa, yargılayanlar içeri girse de, mesele güncelliğini koruyor gibi

Soner Sert

gözüküyor. Kitapsa, olgunun tarihsel yanından çok, “dava” meselesini ele alıyor.

Geçgin çalışmasında, Kafka’nın Davası’na atıfta bulunarak, okurunu bu mefhum üzerine düşündürmeyi amaçlıyor. Davanın siyasal sebeplerine girmeden, sosyal olay ve olgular üzerinden ilerleyerek, davanın varoluşuna, biçimlenişine ve hukukla olan ilişkisine odaklanıyor. Ancak Kafka’nın zamansız ve mekânsız olarak tanımladığı Davası’nın aksine, burada kimin ne olduğu, neyi amaçladığı ve nerede konumlandığı ortada. Bu yanıyla da, herkesin kişisel mazisinde –doğrudan ya da dolaylı- bir hikâye ya da tanıklık barındıran Balyoz Davası’na “mağdurlar”ın cephesinden bakarken, okurdan ana karakterle özdeşlik kurup bir empati hali yaratmayı amaç ediniyor gibi gözüküyor.

GERÇEKÇİ BİÇİM

Roman son derece gerçekçi bir biçim ile kuruluyor. Öyle ki, olan bitenden haberi olmayan bir kimse, dönemin hukuku ve devleti temsil eden kişilerin ve diğer karakterlerin varoluşunu ve biçimlenişini takip ettiğinde, kronolojik anlatımın düzlemi ve dramaturginin kusursuz konumlanmasıyla kendini aynı dönemin bir parçası olarak görmeye başlıyor. Devletin ketum ve ceberut hali, medyanın pespaye tavrı, o günün gerçekliğine uygun olarak yansıtılmış. Bu noktada ana karakterin, babasının tutuklanması sonrası

Amerika'dan yurda dönüşü noktasında aynı gerçekçi tavırdan bahsetmek mümkün değil, diye düşünüyorum. Seküler laik olduğumu anladığımız karakter, sanki başka bir diyardan gelmişçesine Türkiye'den bihaber, ailesinin yaşadığı, kendisinin doğduğu ve büyüdüğü topraktan kültürel, sosyal ve siyasal olarak tamamen kopmuş gibi resmediliyor. Ayrıca aynı karakter, bir üniversitede akademisyen olarak çizilmiş. Bilimsel ve sosyal ortamlarda sürekli olarak Türkiye üzerine sorulan sorulara cevaplar vermesi gerektiğini düşünmek yanlış olmaz.

Balyoz Davası'nın neredeyse birebir gerçeklikle yansıtılması hadisesinin üzerinde özellikle durmak gerekiyor. Meselenin taze ve henüz diri olması, yazarın zaten kurmaca olduğu bilinen bir tür olan romana, bu bir kurgudur, diyerek not iliştiirmesi -ki yazar açısından bakarsak bunun sebebi gayet anlaşılabilir-, siyasetin hukukla olan ezici ilişkisinin -bir de- Kürtler açısından dile getirilmesi ancak yeterince derine inilmemesi, ana karakterin dava üzerinden bocalamaları -politik- öfke yerine kafa karışıklığı olarak karşılık bulması, hadisenin siyasi yanına hiç girilmemesi ancak davanın siyasi bir dava olduğunun sürekli olarak hatırlatılması, hikâyenin yapısını zedeliyor.

Mağdur olma halinin sıkça altının çizilmesi ve belirli bir noktadan sonra bu sürecin karakteri, tamamen mağdur temsiline dönüştürerek, benzer konularda benzer sözleri sıkça söylemesine ve dolayısıyla tekrara düşmesine gark etmesi, Kürt karakterle kurduğu ilişkinin, haksızlığa uğramanın verdiği bir yakınlaşma, birbirini anlama ve yahut dayanışmadan öte, evliliklerinden mutsuz insanların aldatma hikâyelerine dönüşmesi, siyasi bir dönemi odağına alırken, siyasi olanı soyut bir hale büründürüp, onu temsil edene hiç değinmemesi fakat yelpazenin diğer tarafında kalanı uzun uzadıya resmetmesi ve bu biçimsel tercihin de bu gerçekçi metni eksik bıraktığı, romanın sorunları olarak beliriyor. Bu noktada, yine Kafka'nın Davası'na dönersek, zamansız ve mekânsız bir dava tercih edilebilir miydi, sorusuna kafa yormak gerekebilir. Yazarın, gerçekçi bir biçimle kurduğu metinde yapısal bir değişiklik yapmak, gerçeğin gücünün artmasına sebep olabilirmiş gibi gözüküyor. Zaten yazar muhtemeldir ki bunu düşünmüştür.

Yine de Geçgin'in bu romanı, dönemin siyasi erkinin hala iktidardayken yazılmış olması, -henüz konu alınan hadise tarih olmasa da- son derece önemli.

Bir Dava, Ayhan Geçgin, 209 syf., Metis Yayınları, 2019.

‘Erkeklğin’ içinden ‘erkek karşıtı’ bir ses

Erkmen Özbıçakçı'nın ilk öykü kitabı *Gölgede Yanmak*, Doğan Kitap tarafından yayımlandı. Özbıçakçı öykülerini ‘erkeklğin’ içinden ‘erkek karşıtı’ bir sesle kuruyor.

Giray Kemer

Gölgede Yanmak, Erkmen Özbıçakçı'nın ilk öykü kitabı. 2017 Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülleri'nde dosyası dikkate değer bulunan Özbıçakçı metinlerinde ekseriyetle Çukurova coğrafyasındaki çocuk, ergen, yetişkin erkeklerin erkeklikle, birbirleriyle, çevreleriyle yer yer devletle, kısaca hayatla olan sıkıntılarını anlatıyor.

Ölüm döşeginde yaşlı bir devrimci, gözlerini dünyaya henüz açmış reenkarne bir bebek, sünnette, berber koltuğunda, tüfek hediye edilip ava çıkarılan çocuklar, askerlik yaparken kendisiyle ve erkeklğin farklı formlarıyla çarpışan genç bir adam, halı saha maçlarındaki iktidar oyunları, kadın erkek ilişkilerinde asla yeterince erkek olamadığı için kaybetmeye mahkum erkek tipler... Yani yaşamının her evresinde onları biricik erkekler oldukları sanısına sokan müdahalelere maruz kalanların hikâyeleri, ölüm-doğum döngüsü içinde kitapta yer buluyor.

HEGEMONİK ERKEKLİK TARTIŞMALARI EKSENİNDE GÖLGEDE YANMAK

Bu anlamda, son dönemde sesi giderek gürleşen kadın mücadelesi ve onun çevresinde dönen eril dil-hegemonik erkeklik tartışmaları ekseninde edebiyat üretimi açısından Gölgede Yanmak'ın önemli bir örnek olduğunu düşünüyorum. Erkekliğin içinden erkeklik karşıtı bir ses veriyor bu öyküler. "Erkeklik şemsiyesi altında bile olsan, erkeklik seni de yakar. Gölgede olmakla kurtaramazsın" diyor bir nevi. Hem de bunu, sınıfsal bir bakıştan koparmaksızın yapmaya çalışıyor. Kitap aynı zamanda, bir küçük burjuva çocuğu erkek yapan toplumsal örneklerden oluşan hikâyeler bütünü olarak da okunabilir. "Küçük burjuva olarak sınırlı bir konfor alanında olsan da, yani gölgeye sığınsan da, yokluk çeker, yabancılaşsın kendine. Yakar seni sermaye, kaçamazsın," diye fısıldıyor öykülerin çoğu. Bu anlamda da öykülerin planlı bir bütünün parçası olduğunu, yazarın metnin tamamının kurgusuna da ciddi kafa yordüğünü ve kitabın, yine son dönemde çeşitli edebiyat mecralarında bahsini daha sık duymaya başladığımız "Bildungsroman"ın öykü üzerinden bir örneği olabileceğini söylemek de pekâlâ mümkün. Ayrıca kurguyla ilgili birkaç kelam edecek olursak, Gölgede Yanmak'ın standart kısa öykü kalıplarında şekillendirilmiş metinler bekleyenleri boşluğa düşürecek, oldukça da zorlayacak bir kitap olduğunu belirtmeden geçemeyiz. Çoğu zaman her öykü başı sonu tasarlanmış olduğu izlenimi veren girift birçok başka hikâyeyi de besliyor ve bu hikâyelerle besleniyor. "Bu öykünün hikâyesi nedir?" sorusunu havada bırakmadan ve asla okurun işini kolaylaştırmadan.

ÇUKUROVA!

Elbette bir de Çukurova var. Gölgede bile yakan sıcığıyla Çukurova. Son birkaç yılın popüler dizilerinde ceberrut erkeklik üzerinden küfürle, silahla, kanla tasvir edilen; haber bültenlerinde güneşe sıkılan kurşunlarla, adliyeden ters kelepçeyle çıkarılan biraz utanmaz, biraz komik kriminal tiplerleriyle yansıtılan ve elbette kebabıyla, şalgamıyla, rakısı ve aklınıza damak tadı namına ne gelirse sofralarında bol bereketiyle sergilenen Çukurova. Özbıçakçı da dilini işte bu sıcaktan, bu tutkudan ve bu lezzetten kuruyor. Ama bu dilin atmosferindeki öykülerin karakterleri daima erkekliğin erkeklığe yenildiği anların "öteki hikâyesini" anlatıyor. Tabii bir de unutmadan; tüm öykülerde, oldukça silik bir şekilde, tüm bu kritik anlara şahitlik eden köpek, Çarlı var. Tüm erkeklere; "Belki de en iyi kamufle olduğumuzu sandığımız anda bile her şeyi gören bir Çarlı vardı daima. Ya içimizde ya da içimizden biri," dercesine.

'Gölgede Yanmak'ın standart kısa öykü kalıplarında şekillendirilmiş metinler bekleyenleri boşluğa düşürecek, oldukça da zorlayacak bir kitap olduğunu belirtmeden geçemeyiz. Çoğu zaman her öykü başı sonu tasarlanmış olduğu izlenimi veren girift birçok başka hikâyeyi de besliyor ve bu hikâyelerle besleniyor. "Bu öykünün hikâyesi nedir?" sorusunu havada bırakmadan ve asla okurun işini kolaylaştırmadan.'

HAYAL KIRIKLIKLARI... AZİM... PES ETMEYİŞ...

Yukarıdaki gibi uzun bir girizgahla bu yazıya başlamak kitap hakkında söz söyleme arzum açısından zorunluymuştu. Fakat devamını da bu tonda getirmek, en basit tabirle kendini kandırma olur ki, bir manası olduğunu düşünmüyorum. Alt metinlere, görünen hikayenin ardındaki emeğe ve kurgu kaygısına yakından tanık olduğum bu metinler hakkında söyleyecek daha çok sözüm var elbette. Ancak kitap okur ve eleştirmenlerin radarına girdiğinde yukarıdaki uzun girizgâha benzer değerlendirmelere konu olacaktır zaten. Söylediğim gibi, benim bu yazıdan muradım bu kadarla sınırlı değil.

İlk fikir pırıltısından son halinin verilişine kadarki tüm emeğe, hevese, hayal kırıklığına, hayale, umuda, tekrar hayal kırıklığına, vazgeçişe, azmedişe ve yer yer başka hayal kırıklıklarına ama asla pes etmeyişe şahit ve kefil olduğum bu öyküler için uzaktan, yukarıdan, objektif bir değerlendirme yapmayı pek mümkün görmüyorum.

Onun yerine Erkmen'in on beş yıla yaklaşan dostluğumuz boyunca yazmayla olan ilişkisini ve onu "Gölgede Yanmak"a götüren süreci anlatmayı daha doğru buluyorum.

'HAYAT ÜÇ ÇEKER EDEBİYATA'

Her ne kadar yakın zamanda çıkan "Tarihi Kırıntılar"da üstat Barış Bıçakçı yazmakla yaşamak arasında determinist bir korelasyon bulmanın manasızlığından bahsetse de, biz eski okurları onun "Edebiyatla hayat takım kurup futbol maçı yapsalar, hayat üç çeker edebiyata" dediği günleri de biliyoruz. Bu bağlamda her zaman Erkmen Özbıçakçı'nın yaşadığı gibi yazdığını düşünmüşümdür.

Her yazar daha doğrusu yazan herkes, basılı bir kitabının olmasını ister. Çünkü ancak yazar olunca gerçekten istediğiniz şeyleri yazabilecek hakka sahipsinizdir. Bir kere başardıysanız bundan sonra deneme imkânınız olur. Kitabınız basılmadan önce insanların gözünde başarısız bir amatörlük timsaliyken, o ilk kitap raflara dizildiğinde birden yazar oluvermişsinizdir. Artık yazamıyor değil bir sonraki kitap için çalışıyorsunuzdur. Artık kaybeden değil erk sahibisinizdir.

Ezcümle Kant'ın da dediği gibi "Sanatın değeri ancak değerli olduktan sonra belli olur."

Değerli olanın tam olarak ne olduğu tartışılarsun kabul etmek gerekir ki bu erk yazmaya meyilli biri için gerçekten konforlu bir alan. Aksi de bitmeyen bir öfke getiriyor. Hemen herkese. Ne ahbap çavuş ilişkileri kalıyor ne nitelik tartışma-

'Her ne kadar yakın zamanda çıkan "Tarihi Kırıntılar"da üstat Barış Bıçakçı yazmakla yaşamak arasında determinist bir korelasyon bulmanın manasızlığından bahsetse de, biz eski okurları onun "Edebiyatla hayat takım kurup futbol maçı yapsalar, hayat üç çeker edebiyata" dediği günleri de biliyoruz. Bu bağlamda her zaman Erkmen Özbıçakçı'nın yaşadığı gibi yazdığını düşünmüşümdür.'

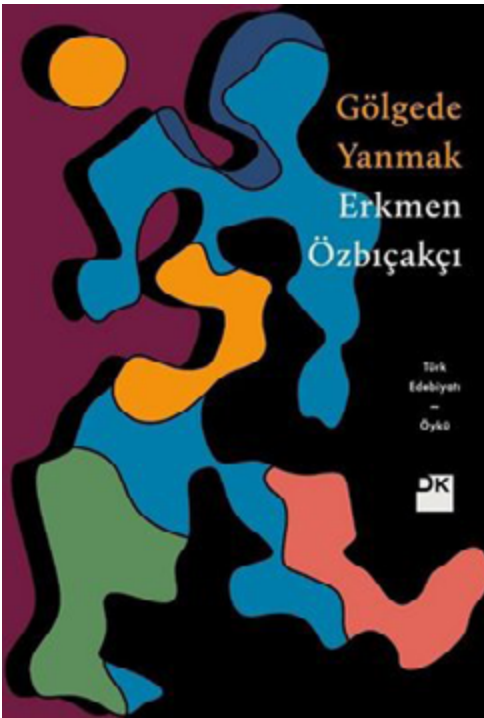
ları, ne popüler dergilerde bulunmanın “ucuzluk” hali ne televizyona sıçrayışın getirdiği “satılmışlık”. Sektöre, diğer yazarlara kıskançlıkla ve isyan duygusuyla karışık bir öfke duyuyorsunuz. Bazen haklı bazen haksız, kendinizi dün sevdiğiniz bir yazardan bugün nefret ederken buluyor ve gelişine vuruyorsunuz.

Bu genel geçer öfke haline yer yer Erkmen de kapıldı ama yutkunup işine bakmaya devam etti. Nihayetinde ilk kitabın efsunlu zırhını kuşanmanın değil yazmanın esas olduğunu bildi. Yine de konuştu mu büyük laflar etmeyi, törensel işleri hep sevdi. Tumturaklı yaşayıp öyle yazdı. Dergiye yazı yazması gerekirken, işçi filmleri festivali yahut bienali takip edip gazeteye yetiştirecekken, eyleme çıkarken, sofralar kurarken, etleri kasapla türlü pazarlıklarla hayvanın istediği yerinden alıp zırhla kendi kıyarken, emek emek şişe dizerken, şarkılar söyleyip şarkılar yazarken, aşık olurken, terk edilirken, derslerden kalıp okulu bırakırken ona bu motivasyonu veren asıl şey yazdıklarıyla uzay boşluğunda bir yerlerinde yapayalnız olmadığı ümidiydi. Bu öykülerin dünyanın geriye kalanıyla da değer yaratacak bir paylaşımına girebileceği inancı, yani ilk kitaptı. Böylece bütün buğu dağılacak, bütün hengâme dize gelecekti. Sanki her şey “o büyük günün görkemi” içindi. Ağırdan alması, içine sinişini beklemesi de bundandı.

İnanıyorum ki, farkında olmasa da aklının bir yerinde hep bu “ilk kitap” vardı. Belki de bu yüzden hep yaşadığı gibi yazdı, yazdığı gibi yaşadı Erkmen.

Okulu, İstanbul’u bırakıp Adana’ya dönüşünün “Mevsime Geçti”yle, halı sahada ayağının içiyle ters doksana attığı golden sonra göz göze gelişimizin “Sergen’in Sağ Ayaklısı”yla, 1 Mayıs’ta Taksim zorlanırken bolca biber gazı ve jop yedikten sonra bir de onun kazanla pişirdiği zehir gibi makarnasını kaşıklayan yirmi kişinin gözünde biriken yaşın “Kaçacak Yerim Yok Ama Evimdeyim”le, Tarsus’taki, Adana’daki, Ankara’daki, Kadıköy’deki türlü rakı sofrasının “Sonrası ve Hep”le, erkekliğin, yani iktidarın, en çığ kokusunun sindiği iş yerinde çektiği sıkıntıların, şahit olduğu küçük hesapçı patronların ayak oyunlarının, “Musalla’ya Çıkan Sokak”la, mektupların ve başı başına dostluğun kendisinin “Er Aynası”yla ilgisi olmadığını kim söyleyebilir ki?

Hakkında bir şeyler söylemenin benim için hem çok kolay hem de çok zor olduğu birine ve bir kitaba dair yazıyorum. Özetle ve rahatlıkla ancak şunu söyleyebilirim: Haza bir yazarın edebiyat dünyasına gitmemek üzere merhaba deyişini görmekten dolayı çok mutluyum.

Gölgede Yanmak, Erkmen Özbiçakçı, 136 syf., Doğan Kitap, 2019.

Ji taxa me Kelogirîn'ek' bilind dibe

Murad, bê deng û bisteh, di berîka xwe de peyvên xwe yê tirâşkirî hildide û bi kuçe û kolanan dikeve. Çîrokan napê, her gava wî jixwe li tejê çîrokê dialiqe û deng û rengên nelipêşçav, berze, tepisî dibe xwe û wan bi ruh û gewde dike.

Murat Özyaşar li dû dangan ketiye. Dengê çîrokên di nav dûkêla qerebalixê ya jiyane de çilmisî digire, bi xwîna vê axê hevîr dike tîne li tenûra nivîsê dipêje. Belkî berê dipêje paşê dibêje, lewma dibêje, “ti wateya hevokan nîn e, (belkî) hevokên wateyan hene..” wate ye hevokê bi ruh û hiş dixê.

Omer Dilsoz

Murad, bê deng û bisteh, di berîka xwe de peyvên xwe yê tirâşkirî hildide û bi kuçe û kolanan dikeve. Çîrokan napê, her gava wî jixwe li tejê çîrokê dialiqe û deng û rengên nelipêşçav, berze, tepisî dibe xwe û wan bi ruh û gewde dike.

Ji jiyana rastîn, ji hiş û hişmendiya xwe diçe nava aresê û qebê bi reşreşkên jiyane re dike. Ew tim li texma “ên dîtir” digere, bi pirs û halûmercên wan re hemhal dibe.

Berê nerm diçe. Bo raçandina dîmena çîroka xwe xwe nawestîne. Her tişt, her kes, her halûmerc dibe jê re bibe mijara çîrokê.. nerm diçe germ pê de xwe berdide. Bi kubarî lê bi derb û kûr gîsnê xwe berdide zikê axê; yê çîrokê.. ziman di destê Murad de hevîrek tirşbûyî ye.

Rûdaneka asayî hildide, di teşiya ziman de wê tîne ser xemleka bilind, paşê bi finaleka derbxwer ji çiroka xwe bi encam tîne. Derb, di dawiyê de ye. Murad, ji derblêdanê hez dike. Tîne hemû rişm û kela wê çirokê, wê qewama giran, di hevokê de bi cih dike. A rastî, hevokê serobinê hev dike û wateyê lê dike û ji wê wateyê hevok çêdibe. Hevok dirize belkî, berê wate şîn dibe, rîş û rîçalên xwe berdide û pê re pê re ew dibe hevok û kêl kêl dirise...

Halûmercên mirovîn, di çirokên Muradî de bi awayê herî sade, herî derbxwar, herî dijwar xwe raberî me dikin. Rengên civakê tîn xwe di lalotetiya zimên de asê dikin. Derdê xwe îfadekirinê û rewşên trajîkomîk, heta rewşên “kelogirîn” bi vegotîneke nerm û têper tîn ser qalê.

Di çirokên Murad de dayik, ew kes e ku ligel her tiştî mîna keleheke asê xwe li ber rişma jiyanê ser pêyan digire. Bi çavê Murad, ew lawê berî dayika xwe razê, êdî pê re ti axaftin nayêne kirin.. Murad, di çirokên xwe de berhingarî bavê xwe ye. Bav, di van çirokan de kesê bê nan û xwê..

Wek simbol, belkî dayik war û bajarê wî, welatê wî yê ew bi xwe ji qenc nizane çawa û bi çi navî pênase bike.. bav, îktîdar, belkî dewlet.. rûyê tirş, bextê sar...

Murad, di “Kuçeya Mecbûriyetê” de, li dû mexdûriyetên ji mecbûriyetan peydabûyî dikeve û bi ken û tîqetîqên mirovan ên di hevokên watekuştî de mirîne, pîrsa “em li kê dera vê jiyanê ne” digere.

Murad, bela xwe di peyvan dide; ji peyvan xwe digihîne çirokên wan û ji çirokên wan peyvan wateya hebûnê; ji wateya hebûnê vedigere serî û dipirse ji jiyanê, “ez bimirim” ez bimirim çêtir e ku ez van halûmercên xwe, derd û kulên xwe nivî bihêlim û derba xwe ji jiyanê textsîr bikim.

Murad, di nivîsê de ji reqsa bi peyvan, pê re pê re govenda bi hêma û watelêkirinan hez dike. Ew naxwaze xwe di ferhenga heyî de asê bike; dixwaze ji peyvên heyî pireke nû bo derbên giran ên watelêbarkirinan deyne û stûkûra ziman berfirehtir û watefirehtir bike.

Ew kenekî “zer”, zerdavî li ser dilê xwendeyan dihêle û wan daxilê nav agirê çirokên xwe dike, dibêjê, “heke em ê bisojin kerem kin em tev bi hev re bişewitin!” ev dojeha peyvê têra me hemûyan dike...

Niha em ê Murad Ozyaşar bi kurdî bixwînin. Bi wergera Kawa Nemir û Selamî Esen. Hevokên Muradî; biborin wateyên Murad ên miradxwazî bi destê du werger hosteyên peyvê ji nû ve bi ruh dibin û li vê semta me, li taxa jêrî deng didin êdî. Kenê zer êdî kelogirîn e û di nav reh û demarên vî zimanî de hêdîka xwe berdidin xwarê...

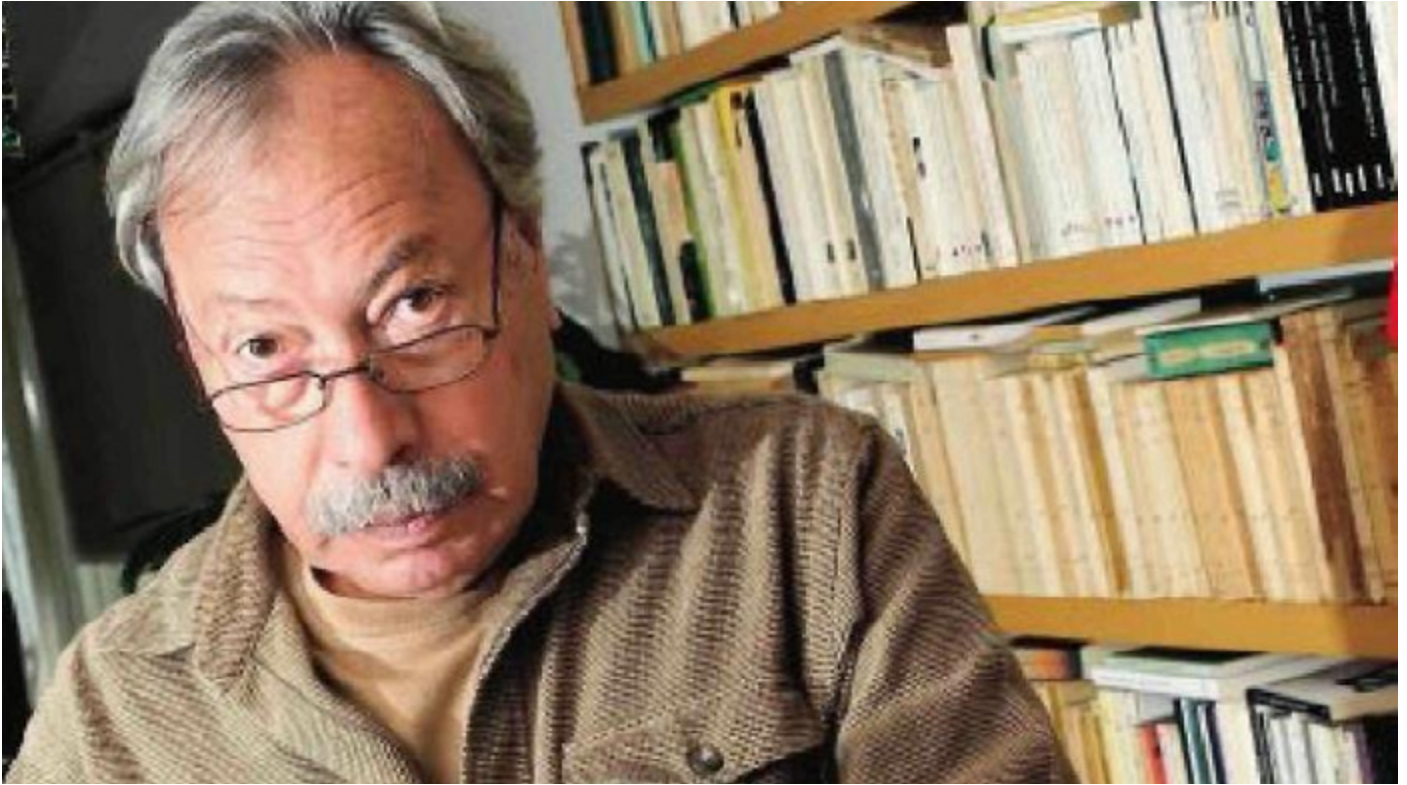
Ser xêrê be!...

Kelogirî, Murat Özyaşar, 104 syf., Doğan Kitap, 2019.

Ferit Edgü'den 'korsan bandrol' isyanı: Uzlaşma yok, böyle biline

Türkiye'nin önde gelen yazarlarından Ferit Edgü'nün kitaplarının 'korsan bandrolle' basıldığı iddiası gündem oldu. İrfan Sancı'nın "Ferit Edgü'ye gerçek anlamda rezil olduğumuz, toparlamaya çalıştıkça batırdığımız, sonunda da nasıl ve niçin olduğunu kendisine açıklamak zorunda kaldığımız bir süreç yaşadık. Hak kayıplarını giderdik" ifadelerinin bulunduğu açıklamayı yalanlayan Edgü, "İrfan Sancı'nın açıklamalarında adımın geçmesi üzerine, konuya açıklık getirmek için suskunluğumu bozmak gerekliliğini duydum. Telif haklarındaki kayıtlar karşılanmadığı gibi böyle bir öneri de almış değilim" dedi.

Sel Yayıncılık'ın, Türkiye'nin yaşayan en önemli yazar ve yayıncılarından Ferit Edgü'nün kitaplarını korsan bastığı iddiası gündeme geldi. Sel Yayıncılık'ın sahibi İrfan Sancı, sosyal medya hesabından yaptığı açıklamada, Ferit Edgü ile 'anlaştıklarını' ve 'konunun aralarında kalacağına dair uzlaşmaya vardıklarını' belirtti. Hakkari'de Bir Mevsim, Bir Gemide gibi önemli eserlere imza atan 50 Kuşak'ının önde gelen isimlerinden Ferit Edgü iddialarla ilgili olarak Gazete Duvar'a yaptığı açıklamada, "Bugüne değin, yayınevime bir zarar vermemek için suskunluğumu titizlikle korudum. Bugün, İrfan Sancı'nın açıklamalarında adımın geçmesi üzerine, konuya açıklık getirmek için suskunluğumu bozmak gerekliliğini duydum. İrfan Sancı'nın iddia ettiği gibi

Anıl Mert Özsoy

aramızda hiçbir açık görüşme olmamış, kezâ hiçbir uzlaşma gündeme gelmemiştir” dedi.

‘GEÇEN YIL YAYINEVİ İLE TÜM İLİŞKİLERİMİ KESMİŞTİM’

Sel Yayıncılık ile aralarında herhangi bir uzlaşma olmadığını vurgulayan Ferit Edgü “Geçen yılın Nisan-Mayıs aylarında, yayıncım Sel Yayıncılık kitaplarımın yayın satışıyla ilgili bazı yolsuzluklarını saptamış, kendilerinden beklediğim inandırıcı açıklamaları alamadığım için de tüm ilişkilerimi kesmiştim. Bu süreç içinde, İrfan Sancı’nın iddia ettiği gibi aramızda hiçbir açık görüşme olmamış, kezâ hiçbir uzlaşma gündeme gelmemiştir. Telif haklarındaki kayıtlar karşılanmadığı gibi böyle bir öneri de almış değilim” diyerek iddiaları yalanladı.

“Bugüne değin, yayınevine bir zarar vermemek için suskunluğumu titizlikle korudum. Bugün, İrfan Sancı’nın açıklamalarında adımın geçmesi üzerine, konuya açıklık getirmek için suskunluğumu bozmak gerekliliğini duydum” şeklinde konuşan Edgü sözlerini, “Gelişmekte olan Türk yayıncılığında entelektüel ahlaka sığmayan davranışların ortaya çıkmasından son derece üzgünüm. Böyle biline” diyerek bitirdi.

‘BANDROL MESELESİNİN DETAYLARINI PAYLAŞMAYACAĞIM’

Sel Yayıncılık tarafından, yazar-şair Ferit Edgü’nün kitaplarının korsan basıldığına ilişkin mail sosyal medyada tartışmalara neden olmuştu. Sel Yayıncılık adına açıklama yapan İrfan Sancı, “Ferit Edgü’ye gerçek anlamda rezil olduğumuz, toparlamaya çalıştıkça batırdığımız, sonunda da nasıl ve niçin olduğunu kendisine açıklamak zorunda kaldığımız bir süreç yaşadık. Ben hem değerli bir yazarımızı, hem de dostumu kaybetmenin üzüntüsünü yaşadım, yaşıyorum. Bu badrol meselesini, kimden ve neden kaynaklandığına dair detayları paylaşamayacağım ama Ferit Edgü bütün bunlardan haberdardır, hak kayıpları giderilmiştir. Kendisi konuyu anlamış ve anlayışla karşılamışsa da “ağzımızın tadı kaçtığı için” yayıncılık ilişkimizi sonlandırmak durumunda kaldık. Ayrıca tam da bu nedenle konunun aramızda kalacağı konusunda da uzlaşmaya vardık. Şimdi kim, hangi motivasyonla bunu kullanarak itibar kaybı yaratmaya çalışıyor bilmiyorum ama hepsiyle tek tek uğraşacağımdan emin olabilir. Defalarca devlet tarafından dava edilen bir yayıncı olarak yasal yollar hiçbir zaman ilk tercihim olmaz ama hem kendimi hem ailemi hem de bin bir zorlukla kurduğumuz ve bugünlere getirdiğimiz Sel Yayıncılık’a yönelik iftiralara dair gerekli hukuki süreçleri başlattım” dedi.

Vecdi ıracıoğlu: Hepimiz aynı denizi görüyoruz

Vecdi ıracıoğlu'nun son romanı 'Son Voli' raflardaki yerini aldı. "Ne zaman balıklar mezarlıktan kalkıp denize doğru yürümeye başlayacaklar, ben de o zaman denizi yazmaktan vazgeçeceğim" diyen Çıracıoğlu, son kitabında durgun denizde aniden kopan fırtınaları, boş çekilen ağları, geceyi dolu kapatan deniz insanlarını anlattı.

Vecdi ıracıoğlu, Serserilik Zor Zanaat alt başlığını taşıyan yeni kitabı Son Voli ile her biri ayrı bir bilge serseri olan kıyı insanların dünyasıyla taņıřtırıyor bizi. Bir yandan da, kıyıdaki son balığçı kulübesinin de yıkılmasıyla birlikte sadece anılarımızı değil, benliğimizi de kaybetmemize neden olan bu değişimin getirdiği hüznü yaşatıyor. Yaşamın içinden damıtarak çıkardığı hakiki bir deniz yks Son Voli. ıracıoğlu'yla başbaşa verdik, eski İstanbül'u, o dönemin karnavalesk yaşamını ve hayatın bilgeleştirdiği serserileri konuştuk.

Altay ktem

Son Voli'yi okurken, yoksul ve bilge insanlarla birlikte, bir deniz kıyısında, tenekenin içinde ateşi yakmışız, kabanlarımızın yakalarını kaldırmış, bereleri kafamıza geçirmiş, hem rakımızı yudumluyor, hem dalgaların arasında

'Pike yapan, o anın felsefesiyle uğraşanları bilge serserilerden ayrı tutmak lazım. Neyzen Tevfik gibi insanlardan söz ediyorum. Neyzen de sokakta yaşıyor ama bir felsefesi var. Mesela onlara gayri dürüstlük yaptırılmazsın. İmkânı yok. Balık kokmuşsa kokmuştur. Burada bilgelik kavramı giriyor devreye. Sarsarılık, yani serserilik kavramı. Başı hoş, önde giden, yolda olan, yolda düşünen insanlar. Dervişlik de, sufilik de buradan gelmez. Kalanderi insanlardır...'

düşse kalka ilerleyen tekneleri seyrediyoruz gibi bir duyguya kapıldım.

Evet, bilge insanlar. Ama yoksulluğu maddi anlamda değerlendirmemek gerek. O insanlar gönül zengini. "Aç insan bey gibi yaşar" tabirini kullanan insanlar.

Zaten "Her kıyı, öğreticilerinin bilge serseri olduğu bir Epikür bahçesidir" diyorsun.

Epikür, eğitimini bahçede veren Antik Yunanlı bir bilge. Anatol France'ın Epikür'ün Bahçesi adlı önemli bir eseri vardır. En iyi eğitim, doğanın bağrında verilir. Kıyıları da öyledir. Mesela kıyıda bir bank var diyelim. Bank öğreticidir. Epikür'ün bahçesindeki öğrencilerin sıralarıdır o banklar. Deniz zaten kendi başına bir tanrıdır. Sanatçı yaratır. Üzerindeki herkes eşittir. Öyle bir öğreticinin kenarında ve üzerinde olduğun zaman, biraz da meraklıysan ve hayata karşı ıskaların yoksa, ister istemez öğrenirsin.

Bilge serseri deyince, daha çok sokak aralarındaki insanlar geliyor akla. Sokaklar çok şey öğretir insana. Senin anlatılarında ise devreye kıyı insanları giriyor. Öyleyse, denizin kıyısı, aynı zamanda yaşamın kıyısıdır diyebilir miyiz?

Benim bilge serseri olarak tanıdıklarım, hayatın günlük felsefesini yapan insanlar değil. Metropol apaşları değil yani. Pike yapan, o anın felsefesiyle uğraşanları bilge serserilerden ayrı tutmak lazım. Neyzen Tevfik gibi insanlardan söz ediyorum. Neyzen de sokakta yaşıyor ama bir felsefesi var. Mesela onlara gayri dürüstlük yaptırılmazsın. İmkânı yok. Balık kokmuşsa kokmuştur. Burada bilgelik kavramı giriyor devreye. Sarsarılık, yani serserilik kavramı. Başı hoş, önde giden, yolda olan, yolda düşünen insanlar. Dervişlik de, sufilik de buradan gelmez. Kalanderi insanlardır. Bakarsın, üzerinde bir post, bir keşkül, maşa çalışıyor... Ama karşına oturduğu zaman, bir Alevi dedesi gibi, sana öyle laflar eder ki... Bir tane değnekle dünyayı yerinden oynatır. Manivela yapar o değneği.

'YAKINDA DENİZİ GÖRECEĞİZ'

Serseri Standartları Sempozyumu'nda da bilge serserilerle karşılaştık. Son Voli bir anlamda onun devamı. Peki senin denizle ve kıyı insanlarıyla tanışman nasıl oldu?

Ben denizi ilk kez Ankara'dayken, annemden duydum. Yakında denizi göreceğiz, dedi. Babamın işi dolayısıyla Zonguldak'a, kömür işletmelerine gitmiştik. 6-7 yaşların-

daydım. Yüksek bir tepeye çıktık. Sonsuz bir mavilik gördüm. Dilim tutuldu. O ana kadar annemin deniz derken ne kastettiğini anlamamıştım, Deniz adında bir çocukla tanışacağımı düşünüyordum. İkinci olarak Mudanya'da gördüm. Atlarımız vardı. At sırtında denize girerdik. 70'lerin başında, üniversiteye başlayıp da Rumeli Hisarı'na gelince, denizle esas tanışıklığım başladı. Nüfus azdı o zamanlar. Plastik yoktu, keten ipler vardı. Balık boldu. Deniz Anavaşya katavaşya yapardı, bütün balıklar karaya çıkardı. Kıyıda kulübelerde yaşayan bu insanları, bilge serserileri o zaman tanıdım. İnanılmaz tevazu dolu, içten insanlardı. Her sözleri ders gibiydi. Kimi merametchi, ağ örüyor, tamir ediyor, kimi sepet örüyor, kimi gelincik balığına, kimi Karadeniz'e açık su avına gidiyor, kimi manyat yapıyordu. Zamanla kaynaştık, tayfa olduk.

'O YILKI ENTELEKTÜELLERİNDEN OLMADIĞINI BİLİYORLAR'

Üniversite öğrencisi olan genç bir delikanlıyı içlerine kabul etmişler. Senin de yüzünün denize dönük olduğunu, bilgeliğe yatkın olduğunu hissetmişler bence. Son Voli'deki mühendis karakteri de sensin, değil mi?

Benim. Ama buranın benim dünyam olmadığını, onlar gibi yaşayamayacağımı onlar da, ben de biliyorum aslında. Sonunda okul bitecek, mühendis olup gideceksin. Anlık serserilik yaşıyorsun. Anlık olarak kendini tatmin ediyorsun. Yiyorsa sen de aynı şekilde kulübede yaşa. Yapamazsın. Bunu biliyorlar ama o yılki entelektüellerinden olmadığını da biliyorlar.

'ONLAR DENİZİ MAVİ, YEŞİL GÖRÜRDÜ BEN KIRMIZI GÖRÜRDÜM'

O yıllarda, Rumeli Hisarı'ndaki meşhur Ali Baba'nın kahvesinde takılanlara yılki entelektüelleri diyordum ben. Bazıları dışında kıyıya gelmezlerdi. Çünkü kıyıda zorluk vardır. Denize bakmak bile bir zorluktur. Onlar denizi mavi, yeşil görürdü, ben kırmızı görürdüm belki. Saat dörde yirmi kala karşı yakaya güneş vurduğunda, yalılarının bütün pencereleri bakırla kaplanmış gibi olurdu. Onu göremezlerdi. Nokta Dergisi'nin bulmacasını çözer, Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği'ni okurlardı. Her masada dört tane vardı o kitaptan. Yolun deniz tarafından değil, duvar tarafından, duvara hipotenüs, omuz vererek yürürlerdi. Neden? Çünkü dayanak lazım. Ama kıyıda dayanak yoktur. Küt diye düşersin suya. Bunlar folkloru bile yalnız oynayamazlar. Yalnız oynamak yürek ister. Birey olmak ister. Efeler gibi, folklorunu yalnız oynayacaksın. Kol kola girdiğin zaman ne anlamı var? Folklorunu yalnız oynayan ayakta kalır hayatta...

'Nokta Dergisi'nin bulmacasını çözer, Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği'ni okurlardı. Her masada dört tane vardı o kitaptan. Yolun deniz tarafından değil, duvar tarafından, duvara hipotenüs, omuz vererek yürürlerdi. Neden? Çünkü dayanak lazım. Ama kıyıda dayanak yoktur. Küt diye düşersin suya. Bunlar folkloru bile yalnız oynayamazlar. Yalnız oynamak yürek ister. Birey olmak ister. Efeler gibi, folklorunu yalnız oynayacaksın. Kol kola girdiğin zaman ne anlamı var? Folklorunu yalnız oynayan ayakta kalır hayatta...'

'Bizim de Rumeli Hisarı sahilinde iki kulübemiz vardı eskiden. Kulübelerden biri bir sandalın üzeri kapatılarak inşa edilmişti. Diğer tam teşekküllü bir sosyal tesisti adeta. Bayağı televizyon, küçük bir buzdolabı falan vardı içinde. Elektriği yandaki villadan çekmiştik. Bir gün adamın biri geldi, "Siz elektriği benim oradan alıyormuşsunuz, bekçi vermiş size," dedi. "Evet. İstiyorsanız kesebilirsiniz," dedim. "Ne önemi var, nasılsa hepimiz aynı denizi görüyoruz" diye cevap verdi adam. Artık o devir kapandı. Ama yaşanmışlıklar kaldı geriye. Öyle çok olay, öyle çok malzeme var ki, daha onlarca hikâye, roman yazılır...'

'YAŞADIKLARIMIN YALANCISIYIM'

Sen bütün hikâyelerini hayatın içinden damıtıp çıkarıyorsun. Okur da bunu hemen hissediyor. Kendini hikayenin akışına kaptırıyor. Olaylar gerçek, karakterler karton değil, capcanlı...

Yaşamadığım şeyleri yazmam. Yaşadıklarımın yalancısıyım. Yazarlar yalancıdır ama gerçeklerden kaynaklanan yalanları söylerler.

İstanbul artık eski İstanbul değil. Peki bu kıyı insanlarına, bilge serserilere ne oldu? Hayattalar mı hâlâ?

Hepsi öldü. En son bir kadın kalmıştı, tek başına kulübede yaşıyordu. Gülçin. Ondan önce öğretmen bir kadın vardı. Ondan önce Ayşe Kaymak vardı. Telefon kulübesinde donmuştu bulduğumuzda. Gülçin üç ay önce vefat etti. Korsan Cihat, Korsan Salih, Hafız Burhan, Nakkaş Turhan, Sarı Remzi, Kofana Hüseyin ve diğerleri daha önce öldüler. Eski bir Bizans sarnıcı çıkmıştı kazıda, onun altını oymuşlardı, orada yaşıyorlardı. Biri ölür, kalınan yer başkasına devrolurdu. Son Voli'de anlattığım Mavişim Tayyar'ı da kulübede ölü vaziyette bulmuştuk. Köpekler didikliyordu bulduğumuzda. Parçalamasınlar diye üzerini taşlarla kapattık, haber vermeye gittik.

'NASILSA HEPİMİZ AYNI DENİZİ GÖRÜYÜRÜZ'

Kıyılardaki son kulübeler de yok olduysa, bir tarih kapandı demektir.

İnsanın denizle bağlantısı sandaldır. Kıyılar doldurulunca sandallar da yıldıya gittiler. Belediyenin çöplüklerinde çürüdüler, öldüler. Mesela Salacak'ta da barınaklar vardı. Bizim de Rumeli Hisarı sahilinde iki kulübemiz vardı eskiden. Kulübelerden biri bir sandalın üzeri kapatılarak inşa edilmişti. Diğer tam teşekküllü bir sosyal tesisti adeta. Bayağı televizyon, küçük bir buzdolabı falan vardı içinde. Elektriği yandaki villadan çekmiştik. Bir gün adamın biri geldi, "Siz elektriği benim oradan alıyormuşsunuz, bekçi vermiş size," dedi. "Evet. İstiyorsanız kesebilirsiniz," dedim. "Ne önemi var, nasılsa hepimiz aynı denizi görüyoruz" diye cevap verdi adam. Artık o devir kapandı. Ama yaşanmışlıklar kaldı geriye. Öyle çok olay, öyle çok malzeme var ki, daha onlarca hikâye, roman yazılır...

Son Voli'ye dönmek istiyorum yine. Hep yaşanmışlıklardan, gerçek hayattan söz ettik ya, o köpek yavrusunu çalmaya yeltendin mi sahiden, yoksa kurgu mu?

Aynı kitapta anlattığım gibi oldu. Av bereketli geçmişti. O günkü livarı doldurmuştuk. Yalılardan birinin bahçesinde simsiyah yavru bir kurt köpeği gördüm. Çok sevdim, alayım dedim. Reis ters ters baktı ama dinlemedim, tekneyi yanaştırdım ve aldım, yani çaldım. Annesi peşimizden havlamaya başladı. Ses Hisar'ın duvarlarında öyle bir yankılanıyor ki... Sabahın körü zaten, ezan yeni okunmuş. O zamanlar ortalık çok sessizdi. Ben evden, Anadolu Hisarı'ndan geçen otobüsün sesini duyardım. Sandalla biraz ilerlemiştik ki kadının biri yalının kapısından çıkıp anasının zincirini tasmaından ayırdı. Hayvan denize atlayıp peşimizden yüzmeye başladı. O zaman "ya, ben ne yaptım!" diye düşünmeye başladım. Pişman oldum. Annesi peşimizden geliyor ama biraz ileride enayi anaforu var. Oraya kapıldı mı kurtulmasına imkan yok. Ben kürekleri diktim. Reis de köpeğe vuracağını sandı. Baktım köpek anafora yaklaşıyor, yavruyu denize bıraktım. Annesi ensesinden kaptı, geri döndü, yüze yüze gitti. Böylece yıllık köpeği olmaktan kurtuldu.

'O ZAMAN BENİ AFFETTİLER'**Kitapta geçen "Yılkı köpekleri denize bakmaz" sözü bu hikâyeyle mi ilişkili?**

Aslında hep denize bakarlar. Çaldığım o yavruyu bırakmasaydım benimle ötegeçeye gelecekti. Karşı kıyıya geçen köpekler yılıya yatarlar. Şöyle bir adet vardı, bakılamayan köpekler Boğaz'ın karşı kıyısına bırakılırdı. O köpekler saatlerce karşıya bakar ve ağlarlar.

Sonra çok vicdan azabı çektim. Bir keresinde, karşı kıyıya, yılıya bırakılmış bir köpek gördüm, aldım onu Boğaz'ın diğer kıyısına geçirdim. O zaman beni affettiler. Reis bile affetti. Sevinçten, "Bugün içkiyi koalisyon dışı biz ısmarlayacağız," dedi.

Bu "koalisyon" lafı da kıyı edebiyatının sözcük dağarcığından galiba.

Evet. Zaten para az, herkes cebindeki veriyor, içki alınır. Buna koalisyon denir. Herkes oturur, tek bir bardak vardır zaten, sağa doğru döner. Parası olmayan da içer tabii. Ama kimse, birbirinden fazla içemez. Gırtlaklarını sayarlar. Üç gırtlak attın mı, bir dahaki dönüşte seni es geçerler.

'BARDAĞA ABDEST ALDIRMIŞ OLURSUN'

Ayrıca, "Ortak kullanılan bardağa abdest aldırılmaz", değil mi?

Tabii. Koalisyonunda kullanılan bardak temiz mi, dudak izi mi var dersene çok pis bakarlar. Bardağa abdest aldırılmaz olursun. Zaten bir bardak var, onu da sandalın altına koyarlar. En fazla tozlanmıştır. Çıkartır gömleğinin eteğine silerler. Çok kirlendiyse, mesela sintine suyu girdiyse içine, deniz suyuna sokup çıkartırlar.

AÇLIĞA KATLANAN BEY GİBİ YAŞAR

Bilge serserilerin insanın içine işleyen, hayatın görgüsünden kaynaklanan çok sözü var kitapta. Saymakla bitmez. Beni çok etkileyenlerden biri de "Açlığa katlanan bey gibi yaşar" sözü oldu.

O söz şuradan çıktı: Bir gün Coşkun Reis'le sandalda oturmuş, balık pişirip rakılıyorduk. Büyük bir holdingin başındaki biri, taniyorum da adamı, yanımıza geldi, "Oh, ne güzel hayatınız var, mis gibi yaşıyorsunuz," dedi. Adam bize gıpta ediyor ama ayağında bir eşofman var, parayla alamazsın. Coşkun Reis kafasını kaldırdı, "Evet beyim, açlığa katlanan bey gibi yaşar" dedi.

'DÜNYAYA BAŞKA TÜRLÜ BAKIYORSUN'

Kitaptaki en ilginç öğelerden biri de "Hemsaye". Kahramanın hemsayesi de hikâyeye dahil.

Hemsaye gölge demek. Bir çeşit alter ego. Mühendis kendiyse konuşuyor aslında. Bir restorana girip oturuyor, yan tarafta da bir kadın var. Adam hesabı ödeyip çıkınca, bakıyor kadın da yok, hemsayesi de! Benliğin yansıması. Dünyaya başka türlü bakıyorsun. Kendini yakalıyorsun orada. Hemsaye budur.

Anlatıda, kimi zaman farklı bir ses de giriyor araya. Bazen konuyu detaylandırıyor, bazen konudan bağımsız bir şeyler anlatıyor. Bunların toplamı, metnin içinde, bağımsız, başka bir metin oluşturuyor sanki.

Bilinç akışı onlar. Düzyazı şiir. Metnin arasındaki bağlaçlar. Tarz olarak zaten karnavalesk bir kitap bu.

Ana karakterlerin yanında bir de görünüp

'Hemsaye gölge demek. Bir çeşit alter ego. Mühendis kendiyse konuşuyor aslında. Bir restorana girip oturuyor, yan tarafta da bir kadın var. Adam hesabı ödeyip çıkınca, bakıyor kadın da yok, hemsayesi de! Benliğin yansıması. Dünyaya başka türlü bakıyorsun. Kendini yakalıyorsun orada. Hemsaye budur.'

'Uzakdoğu'da bir karga cinsi var. Önce sakat hemcinslerini doyuruyor, sonra kendisi yiyor. Yunus balıklarının teyzeleri doğurtur mesela. Hayat bilgisi verirler. Doğada bunlar da var. Kapitalizm vahşileştikçe biz sadece eve ekmek götürür olduk, ancak kendi çocuğumuzu doyuruyoruz. Eskiden siftah diye bir kavram vardı. Bir esnaftan alışveriş yapmaya kalkarsın, ben siftah yaptım, karşı komşuya git, o da siftah yapsın derdi. Yardımlaşma yerini vahşi bir rekabete bıraktı.'

kaybolan karakterler var. Metnin merkezine çok değmeden teğet geçiyorlar sanki.

Ben onlara Amarcord karakterler diyorum. Fellini'de de vardır böyle karakterler. Mesela filmde şehir bombalanmıştır, o yıkıntılar arasında, bir bakarsın bir kaplan geçer. Metropolün ana caddelerinden birinde menhol kapağı açılır, içinden bir çok paltolu çıkar. Şoför Nebahat, Feridun Çölgeçen, böyle karakterler. Şoför Nebahat'i tanıdım mesela. Taksim Emirgan arasında çalışırdı. Bir tek kızının nikahında etek giymişti. Deri ceket, şapka, aynı anlattığım gibi biriydi. Sıkışınca dolmuşu durdurdu, gitti, duvar kenarında ayakta işedi. Kitapta bir daha karşımıza çıkmıyor, o filmdeki kaplan gibi, çok paltolu gibi. Filmde birisini kahramanın üzerine geldiğini ve ona vura-cağını veya çarpacağını hissedersiniz ama öyle olmaz. Adam konuyla ilgisiz biridir, es geçer, yanından geçer. Bu karakterler araya giren anılarım benim. Amarcord da anılarım demek zaten.

'YARDIMLAŞMA YERİNİ VAHŞİ BİR REKABETE BIRAKTI'

Kitapta ilgimi çeken bir konu da hayvanlar arasındaki işbirliğine yaptığın vurgu. "Ağzında horozbinayla iri bir fare denizden çıkıp yüzüyor, horozbinayı karaya bırakıp tekrar denize dönüyor. Avcı fare, hemcinslerine yemek taşıyor" diyorsun. İlk olarak Darwin'in takipçilerinden Rus zoolog Prof. Kessler, evrim açısından karşılıklı yardımlaşmanın önemini ortaya koymuştu. Kropotkin, Karşılıklı Yardımlaşma adlı kitabında ayrıntılarıyla anlatıyor bunu. Oysa kapitalizm, kendini haklı çıkarmak için "güçlü olan güçsüzü yok eder" anlayışını doğanın tek kuralıymış gibi lanse etti hep.

Uzakdoğu'da bir karga cinsi var. Önce sakat hemcinslerini doyuruyor, sonra kendisi yiyor. Yunus balıklarının teyzeleri doğurtur mesela. Hayat bilgisi verirler. Doğada bunlar da var. Kapitalizm vahşileştikçe biz sadece eve ekmek götürür olduk, ancak kendi çocuğumuzu doyuruyoruz. Eskiden siftah diye bir kavram vardı. Bir esnaftan alışveriş yapmaya kalkarsın, ben siftah yaptım, karşı komşuya git, o da siftah yapsın derdi. Yardımlaşma yerini vahşi bir rekabete bıraktı.

Peki, bundan sonra da deniz hikayelerine devam mı?

Bir kitabımda "balıklar mezarlığı" diyorum ya, ne zaman balıklar mezarlıktan kalkıp denize doğru yürümeye başlayacaklar, ben de o zaman denizi yazmaktan vazgeçeceğim.

Balık kavağa çıkınca yani!

Aslında balık kavağa çıkmaz, kavağı geçer. Kavak gümrük demektir. Anadolu Kavağı'nı, Rumeli Kavağı'nı geçince balıklar Karadenize geçtiler demektir. O balıklar özgürleşecek. İki yüz bin yıldır yolunu şaşırttığımız lüfer ne zaman yolunu bulacak, kabarcak, cürümler yapacak, ben de o zaman denizi yazmayı bırakacağım. Şimdi boynumun borcu.

Üç yanı denizlerle çevrili bir ülkenin edebiyatında denizin, deniz insanların daha çok yer alması gerekmez miydi? Halikarnas Balıkçısı'ndan, Sait Faik'ten sonra kesintiye uğradı sanki.

Zeyyat Selimoğlu var ama doğrudan deniz yazarı değil. Sürrealist de yazıyor, içine denizi katıyor. Ayaklarını denize sokuyor, denizin içine gömülüyor. Hemingway gibi ihtiyar balıkçıya Marlen balığını yakalatmıyor, Sait Faik gibi, peygamber balığının ölümünü, sinağritin nasıl yakalandığını anlatmıyor. Yani Halikarnas Balıkçısı gibi değil. Sait Faik ve Balıkçı'da baştan sona balık vardır, deniz vardır. Yaman Koray'ın da hakkını yememek gerek. Sait Faik bir adada yaşıyor. Dönemin siyasal iktidarı da buradan çıkmayacaksın, o komünistlerle görüşmeyeceksin diyor. Balıklarla, sandallarla, balıkçılarla hemhal oluyor ve yaşadıklarını yazıyor ve yalnız. Saldırganlığı da ondan. Onun için de "hişt hişt" geliyor kulağına. Ne gelecek başka?

Peki, hazır kıyı insanlarından, gerçeklikten bu kadar bahsetmişken, günümüz edebiyatını nasıl değerlendirdiğini sormak istiyorum. Günümüzde edebiyatın hayatla imtihanı hakkında ne düşünüyorsun?

Orijinal bir şey yok. Tornadan çıkmış gibi hepsi. Öykülerin girişinden, sonunun ne olacağını anlıyorsun. Yazarın karşısında eleştirmen mekanizması yok. Bir Fethi Naci yok. Olsa, yerin dibine sokardı. Gerçek bir eleştirmendi. Öykülere bakınca, okumadıklarını anlıyorsun. Samim Kocagöz, İlhan Tarus, Samet Ağaoğlu, Yusuf Atılgan, M. Şevket Esenal ve niceleleri... Modern öykücülüğün ağababaları bunlar. Sonra diyorlar ki, ben böyle yazıyorum. Sen öyle yazamazsın! Önce herkesin yazdığı gibi yaz, icadı sonra yap. Daha yazmayı becermeden icat yapamazsın. On beş, yirmi yaşında icat olmaz. Edebiyat birikim işidir. Bir de kendini edebiyat dergisi sanan popülist moda dergiler var. Edebiyatın oligarşi odaklarıyla ve diğer olumsuz unsurlarla el ele vermiş, yarıştalar. Bu konuda kitaplar dolusu yazılır, sabahlara kadar anlatılır. Bu kadarla kalayım, gerisi dedikoduya girer.

Son Voli, Vecdi Çıracıoğlu, 172 syf, İletişim Yayınları, 2019.

Can çekişen ‘yerlilik’

Fırat Mollaer, Yerlililiğin Retoriği’nde egemen yerlililik söyleminin içkin bir eleştirisini sunuyor. Mollaer ‘Yerlililik’ kavramını Prokrustes yatağına yatırıp onu kendi ideolojik bağlamına uyarlayan hâkim muhafazakâr yerlililiği sorunsallaştırmakta ve bir “Kahraman Theseus” edasıyla “Prokrustes yatağında daralıp can çekişen” yerlililik kavramını “hayat”a döndürme gayretini sergilemektedir.

‘Yerli’ ve ‘yerlilik’ gibi kavramlar, Türkiye’de son yıllarda siyasal, kültürel ve entelektüel alanın önemli bir söylemi haline geldi. Özellikle bir süredir (“millilik” kavramıyla birlikte) politik gündemin merkezî bir ögesi olarak da kullanılması bu söylemi daha fazla popülerleştirmek gibi bir sonucu da doğurdu. Yine de kavramın ve bu kavram etrafındaki söylemin yeni olmadığını belirtmek gerekir. Bu söylem özellikle geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısında Anadolu’yu ve “bu topraklar”ı öne çıkarmak suretiyle “milli ve yerli” düşüncüyü önemseyen düşünürler tarafından kullanıldı. Dahası söylem, Cumhuriyet tarihi boyunca tek bir hat üzerinden ilerlememiş, ayrışan ve çatallanan bir çeşitliliğe sahip olmuştur. Yüzyılın ilk yarısında Yahya Kemal ve sonrasında onun üzerinden Ahmet Hamdi Tanpınar gibi edebiyatçıların temsil ettiği bir hattı takip ederek gelişmiş olsa da, yerlilik söylemi Soğuk Savaş döneminde farklı güzergâhlarda gelişim göstermiştir. Özellikle 1960’lardan sonra

Yusuf Ekinci

entelektüel alanda sol-yerlilik ve Doğu-Batı çelişkisi bağlamında Kemal Tahir, Attila İlhan ve Hikmet Kıvılcımlı gibi isimler özelinde ve Yön Dergisi çevresince hararetle tartışılmıştır. Necip Fazıl ve Cemil Meriç gibi isimler üzerinden ise sağ eğilimli bir yerlilik söylemi vücut bulmuştur. Dahası, İslamcı ve sol enternasyonalizmi “ithal” edildiği ve “bu topraklar” a ait olmadığı yönünde suçlayan milliyetçi bir yerlilik söylemi de mevcuttur. Öte yandan yerlilik söylemi, sosyoloji disiplini özelinde ise Baykan Sezer tarafından ve bu hattı takiben yakın zamanda Sezgin Kızılcıkelik, Erol Güngör ve Doğu Kitabevi gibi çevrelerce de sürdürülmüş, işlenmiş ve tartışılmıştır. Dolayısıyla yerlilik söylemine dair bir enflasyonun olduğu ve kavramın farklı kesimler ve görüşlerce farklı anlamlarda kullanıldığı söylenebilir.

Peki nedir yerlilik? Yerli olmak ne anlama gelmektedir? “Zaman ve mekânı sıkıştıran” bir küreselleşme çağında yerli olmak/kalmak ne ölçüde mümkün ya da ne düzeyde gereklidir? Kapitalist modernitenin Giddens’in tabiriyle “yerinden çıkarıcı” pratiğiyle yersiz-yurtsuzluğu dayattığı, toprakla ilişkiyi kesintiye uğrattığı ve katı olan her şeyi buharlaştırdığı bir zamanda yerliliğe kültürelci-ideolojik anlamlar yüklemek bu problemlere bir çözüm üretebilir mi? Yoksa topraktan koparılmanın şiddeti ölçüsünde toprağa saplanma arzusunun adı mıdır yerli(cilik)? Elbette sorular uzatılabilir. Nihayetinde kavramın taşıdığı yük ağır. Hem ağır, hem de çeşitli. Dolayısıyla bu sorulara verilecek cevaplar da meseleye nereden baktığımıza göre değişiyor.

Fırat Mollaer, geçtiğimiz Aralık ayında yayımlanan Yerliliciliğin Retoriği’nde (2018, Phoenix Yayınevi), yerlilik söyleminin ayrışan ve çatallanan yollardan birine, sağ-muhafazakâr düşünürlerin “egemen yerlilik” söylemine odaklanıyor. Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek, Cemil Meriç ve Sezai Karakoç gibi isimleri farklı yerli(cilik) tiplerinin kaynakları olarak ele alan Mollaer, yerlilik söylemini sınıflandırmak suretiyle öne çıkan bir tip olan egemen yerlilicilik söylemlerinin bir kritiğini sunuyor. Mollaer yerlilikten farklı olarak “yerliliciliği”, hem bir siyasi merkezden neredeyse bir sağ manifesto gibi sürekli tahkim edilen (muhafazakâr) bir ideoloji hem de gündelik dilde ve popüler kültürde yerli öznenin kendisini inşa ettiği bir söylem olarak tanımlıyor (ss.13-14).

‘YERLİ MEDENİYET SÖYLEMİ’

Egemen yerlici söylemin yerliliğe biçtiği ideolojik çerçeveyi, bu söylemin temel argümanlarını sorunsallaştırarak çiziyor Mollaer. Bir dizi fragmandan hareketle, gelişimi içinde bir dine dönüşen egemen yerlici söylemin deyim yerindeyse bir tür “on emir”e sahip olduğunu iddia ediyor. Buna göre yerlici

‘Mollaer, yerlilik söylemini sınıflandırmak suretiyle öne çıkan bir tip olan egemen yerlilicilik söylemlerinin bir kritiğini sunuyor. Mollaer yerlilikten farklı olarak “yerliliciliği”, hem bir siyasi merkezden neredeyse bir sağ manifesto gibi sürekli tahkim edilen (muhafazakâr) bir ideoloji hem de gündelik dilde ve popüler kültürde yerli öznenin kendisini inşa ettiği bir söylem olarak tanımlıyor.’

'Mollaer, "muhafazakâr yerlilik" söyleminin kaynaklarından biri olarak gördüğü Yahya Kemal'e odaklanıyor. Buradan hareketle muhafazakâr yerliliğin Türkçülükten ve İslamcılıktan ayrışan noktalarını belirginleştirmek için, Yahya Kemal'in Ziya Gökalp'le ve Babanzade Ahmed Naim'le girmiş olduğu diyalogları mercek altına alıyor. Yahya Kemal'in özellikle zamana/tarihe dair vurgusunun ifadesi olarak "mazi/kök"; mekân'a/yer'e dair vurgusu olarak "bu topraklar" ve İslamcılığın evrensel ve rasyonel söyleminden farklı ve geleneğe değer atfeden bir "yerli din" imkânı olarak "Türk Müslümanlığı" gibi başlıca motiflerini muhafazakâr yerlilik söylemlerinin temellerini analiz etmek için kullanıyor.'

söylem; "bu ülke"ye dair alternatif düşünme yollarını dışlayıp egemen söylemi dayatmakta; "Türkiye'nin meseleleri üzerine kafa yormaya daveti" "egemen yerliliğin tikel tanımlamaları çerçevesine davet" şeklinde yapmakta; nesnel koşullarla ilgilenmekten ziyade kıymeti bilinmemiş yerliler kataloğu oluşturmayı hedeflemekte ve böylece bir "aydın romantizmini" kurmaktadır. Dahası yerlici söylem "Bu topraklar" söylemiyle toprağı bir metafizik unsur olarak kutsayarak somut gerçekliklere kör kalabilmekte ve örneğin Mollaer'in Tekno-Muhafazakarlığın Eleştirisi (1) adlı eserinde de analiz ettiği bir kavram olarak "teknolojik-muhafazakarlığın" doğaya araçsal-akılcı yaklaşımının somut sonuçlarını ("Betonarme çağında" ve "Türkiye dört yanı betonla çevrili bir ülkeyken") görmezden gelmekte; Edward Said'i istismar etmek suretiyle Doğu-Batı ve medeniyet gibi deneyimi indirgeyen tarih-aşırı ve özcü kategoriler inşa etmekte; çoğu zaman bir "kurucu öteki" olarak da işlev gören "Batı cehennemine" karşı "yitik cennet" olarak tasavvur edilen "yerli medeniyet" söylemini kurmaktadır. Nihayetinde yerlici söylem tarihe de bu ideolojik araçların yüküyle giderek, örneğin Cumhuriyet'in seçkinci ve halktan kopuk olduğunu vurgulamakta fakat Osmanlı köylüsünün gündelik hayatını öne çıkarmaktansa padişahları ve Saray çevresinin "büyük kültürel geleneğini" öne çıkararak yeni bir "seçkinciliği" inşa etmektedir. (ss.13-22). Dolayısıyla yerlilik, ideolojik ve kültürelci tikel tanımlamalar çerçevesini aşamayan bir yerlici söylem inşa etmektedir.

'MUHAFAZAKAR YERLİLİK'

Çalışmanın en dikkat çekici bölümlerinden biri olan "Yerli" başlıklı ikinci bölüm, mevcut yerlici söylemlere de temel oluşturan yerliliğin fikrî kaynaklarını inceleyerek, onu çeşitli formlar şeklinde ayırmıştır. Bu bölümde Mollaer, "muhafazakâr yerlilik" söyleminin kaynaklarından biri olarak gördüğü Yahya Kemal'e odaklanıyor. Buradan hareketle muhafazakâr yerliliğin Türkçülükten ve İslamcılıktan ayrışan noktalarını belirginleştirmek için, Yahya Kemal'in Ziya Gökalp'le ve Babanzade Ahmed Naim'le girmiş olduğu diyalogları mercek altına alıyor. Yahya Kemal'in özellikle zamana/tarihe dair vurgusunun ifadesi olarak "mazi/kök"; mekân'a/yer'e dair vurgusu olarak "bu topraklar" ve İslamcılığın evrensel ve rasyonel söyleminden farklı ve geleneğe değer atfeden bir "yerli din" imkânı olarak "Türk Müslümanlığı" gibi başlıca motiflerini muhafazakâr yerlilik söylemlerinin temellerini analiz etmek için kullanıyor. (ss.27-43).

Mollaer'e göre Yahya Kemal'in erken muhafazakâr yer-

lilik anlayışı, daha sonra çatallanarak iki yerlilik tipini ortaya çıkarmıştır: İdeolog ve antropolog tipi yerlilik. “İki tür yerlilik anlayışından bahsediyoruz. Bunlardan biri [antropolog tipi], erken Cumhuriyet dönemi muhafazakârlığında hatları çizilen yerlilik anlayışdır ki, en yetkin örneğini Ahmet Hamdi Tanpınar’ın düşüncelerinde buluyoruz. İkincisi [ideolog tipi] ise muhafazakâr düşüncenin çok partili hayata geçiş ve Soğuk Savaş dönemi gibi iki önemli toplumsal-siyasal gelişmenin sonucu olarak dönüşmesiyle ortaya çıkan bir yerlilik anlayışdır ve Necip Fazıl Kısakürek’in Büyük Doğu’su ve Cemil Meriç’in Bu Ülke’siyle, ‘sahicilik jargonu’nun temsillerinden biri olan Sezai Karakoç’un Yitik Cennet’inde karşımıza çıkar.” (s.43). Mollaer’e göre “ideolog tipi yerlilik” anlayışı, mevcut iktidarın resmi yerlilik-millilik söyleminin de kaynaklarını oluşturmaktadır. İdeolog tipi yerlilik modeli, iddia edilenin aksine, “bu ülke”yi somut olarak tanımayı ve anlamayı engelleyen bazı kültürelci ve özcü anlayışlara sahiptir. “Bu modelde, ‘toplum’dan ziyade toplumu ‘hakiki realitesi içinde görmek’ten kaçışın tezahürleri olan ‘Doğu’ (Necip Fazıl’ın Büyük Doğu’su), ‘medeniyet’ (Sezai Karakoç’un ‘Batı’nın soluğu’na karşı öne çıkardığı İslam medeniyeti) ve ‘ülke’ (Cemil Meriç’in Bu Ülke’si) gibi terimler tercih edilir.” (s.45). Mollaer, antropolog tipi yerlilik anlayışını benimseyen Tanpınar’ın, ideolog tipin “sahicilik”, “safılık” ve “otantiklik” söylemlerine kuşkuyla baktığını da belirtir. Antropolog tipi yerliliğin temel karakteristiğini ise “eşikte olma hali” olarak tanımlıyor. “Eşikte olmak”, katı ve geçirimsiz kategorileri ya da özcü ve kesin sınırları değil, ilişkisel ve “melez” bir diyalog kurma imkânını işaret ediyor. Dahası bu tip, bir töze ya da kökene değil bir “terkip’e dayanmaktadır. Böylece Tanpınar’ın antropolog tipi yerliliği, ideolog tipi yerliliğin “Doğu”, “medeniyet” ve “ülke” gibi “yalın birlik anlayışına” ya da “Fatih-Harbiye” istismarına ve “Hira-Olimpos” gibi ikiliklere karşı, bir tür “çoklu birlik anlayışını”, antropolojik bir yerli “hayat” anlamını, “eşikliği” ve “terkip”i temsil etmektedir.

‘BİZİM HAYATIMIZI ANCAK BİZDEN BİRİ BİLEBİLİR’

Mollaer, yerlilik söyleminin bu iki tipinin “yerli hayat”ın anlamları hususunda da ayrışma gösterdiğini belirtir. İdeolog tipi yerlilik, saf kültür faraziyesinden hareketle kültürle bütünleşme tezine vardığından ancak yerlinin yerliyi temsil edebileceğini temele yerleştirir: “Yerli hayat yerli aydın tarafından yansıtılır.” Mollaer, ideolog tipi yerliliğin, antropolog tipin kendini tanıma açısından “mesafenin” zorunlu olduğu yaklaşımını ve ilkel birliğin kendisini tanıyamayacağı görüşünün bir ifadesi olarak Hegel’in “aşına olunan bilinemez” ilkesini ihlal eden bir anti-diyalektik söyleme sahip olduğunu belirtmektedir. (ss.66 ve 68). İdeolog tipi yerlici söylem, antropolog tipin “mesafe” ilkesinin hilafına, dışarıdan bir gözün “yabancı” olacağı yargı-

'Mollaer, Nuri Bilge Ceylan'ın "taşra"sı ile Tanpınar'ın "taşra"sı arasında da ilginç bir yakınlık kuruyor ve Ahlat Ağacı'nın "taşra"sının Tanpınarcı bir "antropolojiye" yakın olduğunu belirtiyor. Gerçekten de Ahlat Ağacı'nın "taşra"sının egemen yerlici söylemin metafizik ve mistik anlamlar yüklediği "taşra"sından (Abartılı bir "Anadolu irfanı" söyleminden) farklı bir tasavvura sahip olduğu görülebiliyor.'

sında bulunarak bilmenin en önemli şartının "özdeşlik" olduğunu düşünür: "Bizim hayatımızı ancak bizden biri bilebilir" ("Biz bize benzeriz"?). Ya da "Her grup kendi kendisinin sosyal bilimcisi olmalıdır!" Bu tip tutumları "tekbenci tez" olarak kavramlaştıran Brian Fay, bu yaklaşımların sosyal bilimler için "yıkıcı" bir sonuç doğuran "ideolojik" silahlar olduğu uyarısında bulunuyor (2). Yerli sosyoloji arayışlarının da bu tip problemlere karşı ihtiyatlı olması gerektiğini belirtelim.

'MOLLAER, KÜLTÜRELÇİ YERLİLİK ELEŞTİRİLERİNİ BİR PROBLEM OLARAK GÖRÜYOR'

Mollaer kitabın diğer bölümlerinde, yerliliğin eleştirisini "ülke", "taşra", ev" ve "kahraman" gibi tema ve olgulara odaklanarak sürdürmektedir. "Ülke" bölümünde, Fredric Jameson'un "Üçüncü Dünya metinleri zorunlu olarak alegoriktir." epigrafından hareketle Şahsiyet dizisini ve dizideki hayali "Kambura" mekânını sosyo-politik bağlamda ve bir "bu ülke" alegorisi olarak vukufiyetle okumaktadır. "Taşra"da ise Mollaer, Nuri Bilge Ceylan'ın Ahlat Ağacı filmi yine "Türkiye ruhu" ve "bu ülke" bağlamlarından hareketle "taşra" olgusunu merkeze alarak tartışmaktadır. Mollaer, Nuri Bilge Ceylan'ın "taşra"sı ile Tanpınar'ın "taşra"sı arasında da ilginç bir yakınlık kuruyor ve Ahlat Ağacı'nın "taşra"sının Tanpınarcı bir "antropolojiye" yakın olduğunu belirtiyor. Gerçekten de Ahlat Ağacı'nın "taşra"sının egemen yerlici söylemin metafizik ve mistik anlamlar yüklediği "taşra"sından (Abartılı bir "Anadolu irfanı" söyleminden) farklı bir tasavvura sahip olduğu görülebiliyor. Bir sonraki bölüm olan "Ev" başlığında Mollaer, "yerlici mitolojinin" eleştirisini "eve dönüş" metaforu üzerinden sürdürüyor. "Eve dönen adamlar mitos", "Paris görmüş" ya da "Paris'i arzulamış" muhafazakâr yerlici aydınların "ev-olmayan" kültürel modernliğe karşı "ev"i metafizik bir "yer"e dönüştürmesini ifade ediyor. "Eve dönüş, -soyut bir halka doğru hareketten ziyade- milli varlığın evi olan toprağa dönüşür." (s.128). Yahya Kemal (Paris'ten "Bu toprakların ruhu"na) ve Necip Fazıl (Paris'ten Büyük Doğu'ya) "eve dönen"; Tanpınar ve Cemil Meriç ise Paris'e hiç gitmediği halde gitmeyi arzulamış "eve varan" adamlardır. Fakat Mollaer'e göre "eve dönen aslında tam olarak dönmemiştir. Evsizlik onun bir parçası olarak kalacaktır." (s.134). Dahası, ne "ev dönüldüğünde öylece bulunan tözsel bir mekân"dır ne de Alfred Schütz'ün (3) ifadesiyle "eve dönen evden ayrılanla aynı kişidir". Kitabın Kahraman başlıklı bölümü ise yerlici düşüncenin "kahraman" telakisinin bir ifadesi olarak "yerli adam"lar söylemine odaklanıyor. Mollaer'e göre yerlilik, "bir kahramanlık fikrini merkezleştiren eril bir antropolojiye yaslanarak" öncü "adamlar"ı parlatır: Eve dönen adamlar, yedi güzel adam, gül yetiştiren adam, Toros yüzü adam ve nihayet uzun adam... Dolayısıyla burada yerlici bir değişim modeli belirginleşir: "Değişimin öznesi Marksizmde-

ki sınıf, liberalizmdeki birey ve feminizmdeki kadın değil, ‘adamlar’dır.’ (s.138). Yerlici düşüncenin “adamlar”ı, “dava adamı”dırlar. Türkiye’nin Tanzimat’tan bu yana gelen makûs tarihinde bir değişim yapacaklar, ‘Batılılaşma İhaneti’ni ifşa edip müesses nizamı değiştireceklerdir.” (s.139). Mollaer’in yerinde tespitine göre klasik muhafazakârlık söyleminin “kurumlara” önem atfeden formu, ideolog tipte “adamlara” önem atfeden bir biçime dönüşmüştür. Son bölüm olan “Eleştiri Sorunları” başlığı altında ise Daryush Shayegan’ın görüşleri eleştirel olarak incelenmektedir. Mollaer, Melez Bilinç kitabında daha ilişkisel bir anlayışa doğru değişim yaşasa da, özellikle Yaralı Bilinç’te “Doğu-Batı”, “geleneksel/modern” gibi ikilikler kurarak meseleyi ontolojikleştirdiği için Shayegan’ı “Şarkiyatçı koro”ya dâhil eder. Dahası Shayegan’ı kültürelci bir açıdan “yerlilik karşıtlığı” sergilediği için de eleştirir. Mollaer’e göre yerlilik eleştirisi, kültürelci tuzağa düşmeme hususunda ihtiyatlı olmalıdır: “Yerliliğin baskısı gibi, kültürelci yerlilik karşıtlığı da kronik bir sorun. Yerlilik eleştirisi, yerliliği kültürel yarıkların içine düşmeden aşma denemeleri yaparsa güçlü bir hegemonik taban elde edebilir.” (s.149). Dolayısıyla Mollaer’in “kültürelci yerliliği” olduğu kadar, “kültürelci yerlilik eleştirileri”ni de bir problem olarak gördüğü gözden kaçmamalıdır.

‘BU ÜLKE’NİN DÜŞÜNÜRÜ

Kitabın arka kapak yazısında da belirtildiği gibi Yerliliğin Retoriği’nde Mollaer, “bu ülke’yi düşünmenin hâkim biçimlerini sorgularken toplumsal-siyasal meseleleri kültürel mevzulara indirgeyen kültürelciliğe güçlü bir eleştiri yöneltiyor.” Mollaer her ne kadar eserinde “bu ülke’yi düşünmenin hâkim biçimlerini sorguluyor olsa da, onun da bir “bu ülke’ düşünürü” olduğu rahatlıkla söylenebilir. Diğer eserlerine de bakıldığında (örtük ya da aşıkâr) “bu ülke” üzerine kafa yoran bir düşünür olduğu görülebiliyor Mollaer’in. Tanpınar’ın “Türkiye evlatlarına kendisinden başka bir şeyle meşgul olma imkânı vermiyor.” sözünü doğrular bir biçimde, Mollaer’in de bu gerçekten “kaçamadığı”, dahası “bu ülke”nin meselelerini düşünmeyi entelektüel ve ahlâki bir vazife bildiği görülüyor: “Bu ülke’yi düşünmeye çağırıyoruz sürekli. Doğrusu, başka bir şey yaptığımız da yok zaten, varsa yoksa bu ülke” (s.16). Dolayısıyla onun “bu ülke”nin değil de, “bu ülke’yi düşünmenin hâkim biçiminin eleştirmeni olduğunu belirtmekte fayda var. Sonuç olarak Yerliliğin Retoriği’nde egemen yerlilik söyleminin içkin bir eleştirisini sunan Mollaer, kavramı Prokrustes yatağına yatırıp onu kendi ideolojik bağlamına uyarlayan hâkim muhafazakâr yerliliği sorunsallaştırmakta ve bir “Kahraman Theseus” edasıyla “Prokrustes yatağında daralıp can çekişen” yerlilik kavramını “hayat”a döndürme gayretini sergilemektedir.

Yerliliğin Retoriği, Firat Mollaer, 160 syf, Phoenix Yayınevi, 2018.

ETKİNLİK

LUXUS

12 Nisan 2019

Saat: 22:00

Kadıköy Sahne,
İstanbul

ARA MALIKIAN

13 Nisan 2019

Saat: 21:00

Volkswagen Arena,
İstanbul

ESARETİN BEDELİ

26 Nisan 2019

Saat: 20:00

Şehit Kamil Belediyesi
Kültür ve Kongre
Merkezi,
Gaziantep

MANOWAR

20 Temmuz 2019

Saat: 17:00

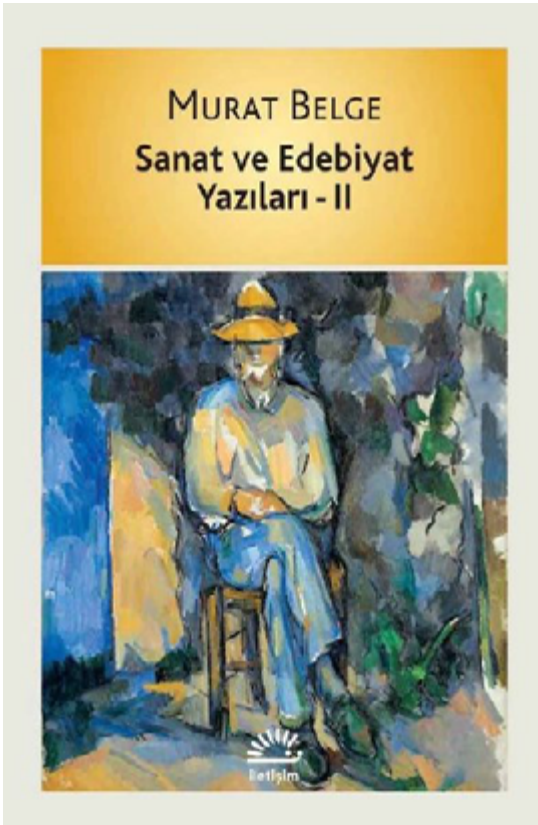
KüçükÇiftlik Park,
İstanbul

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Fontamara

Yazar: **Ignazio Silone**
 Çevirmen: **Sabahattin Ali**
 Yayınevi: **Kor Kitap**
 Sayfa Sayısı : **192**

Sanat ve Edebiyat Yazıları 2

Yazar: **Murat Belge**
 Yayınevi: **İletişim Yayınları**
 Sayfa Sayısı: **443**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Rüyet

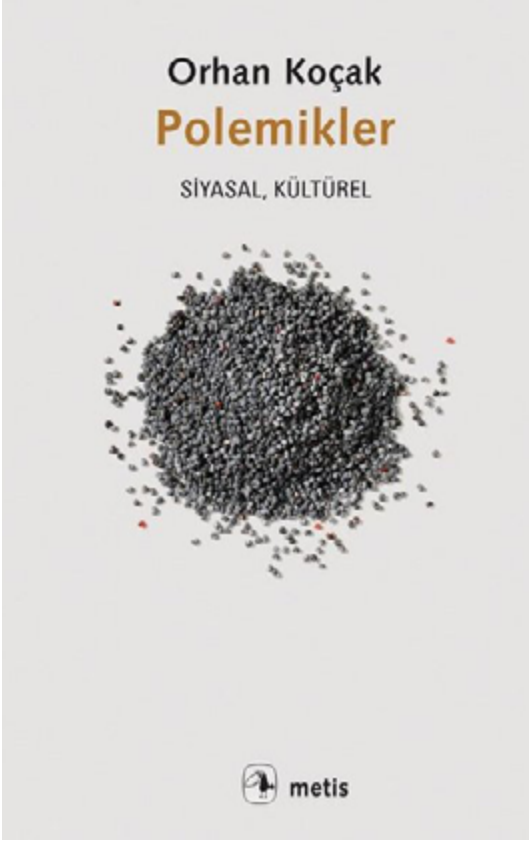
Yazar: **Derviş Zaim**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı : **264**

Tüm Sistemler Çöktü-Katilbot Günlükleri

Yazar: **Martha Wells**
Resimleyen: **Cihan Karamancı**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Sayfa Sayısı: **128**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

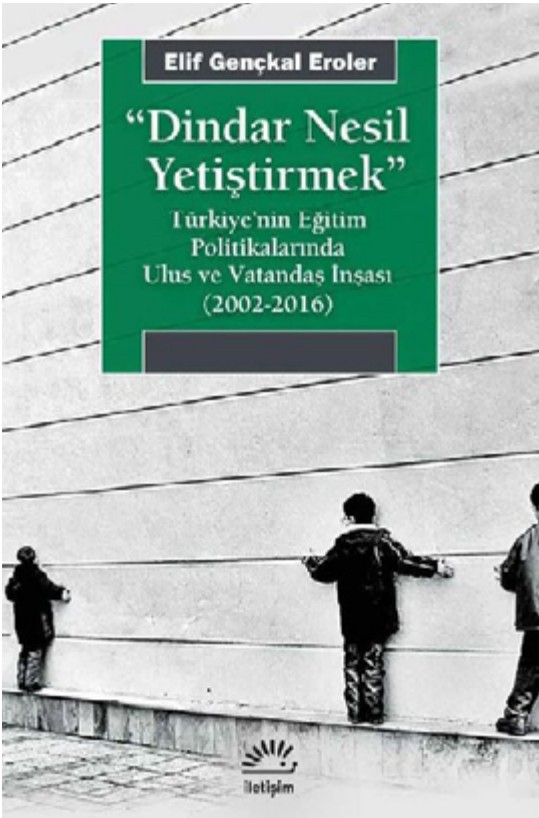

Polemikler-Siyasal Kültürel

Yazar: **Orhan Koçak**

Yayınevi: **Metis Yayıncılık**

Sayfa Sayısı : **168**

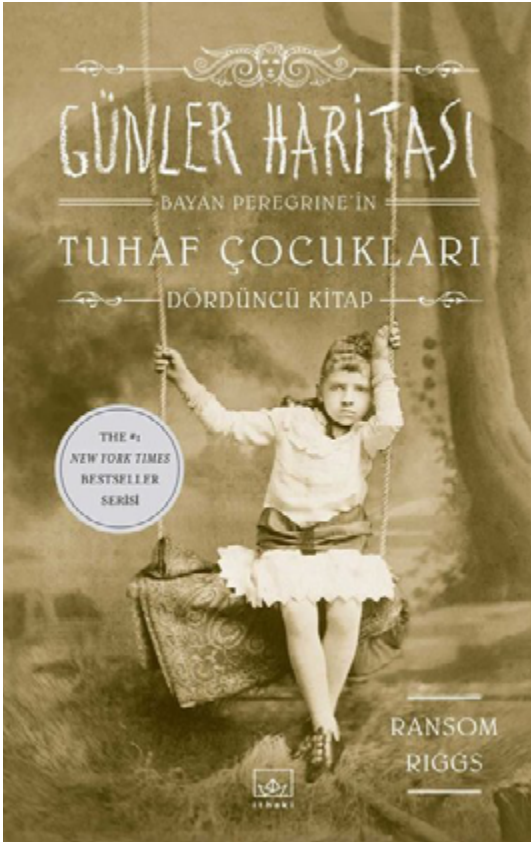
Dindar Nesil Yetiştirmek

Yazar: **Elif Gençkal Eroler**

Yayınevi: **İletişim Yayıncılık**

Sayfa Sayısı: **341**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

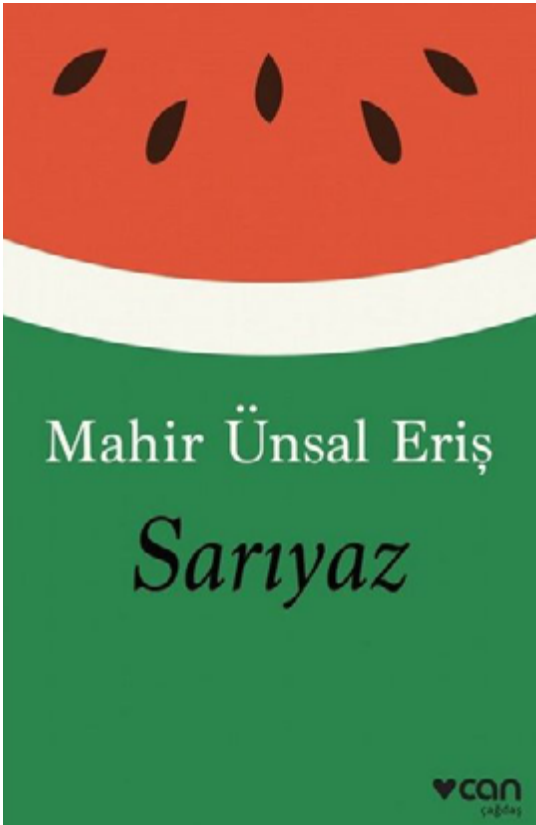
Günler Haritası-Bayan Peregrine'in Tuhaf Çocukları 4

Yazar: Ransom Riggs

Çevirmen: Aslı Dağlı

Yayınevi: İthaki Yayınları

Sayfa Sayısı : 520

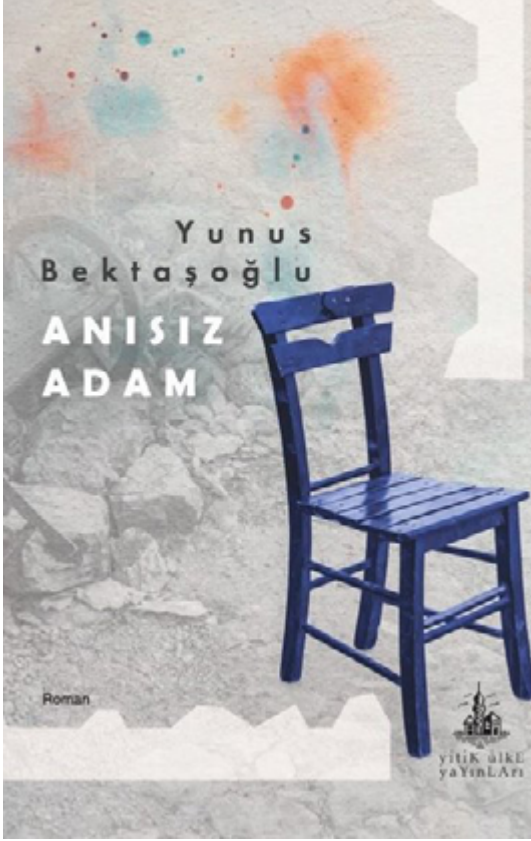
Sarıyaz

Yazar: Mahir Ünsal Eriş

Yayınevi: Can Yayınları

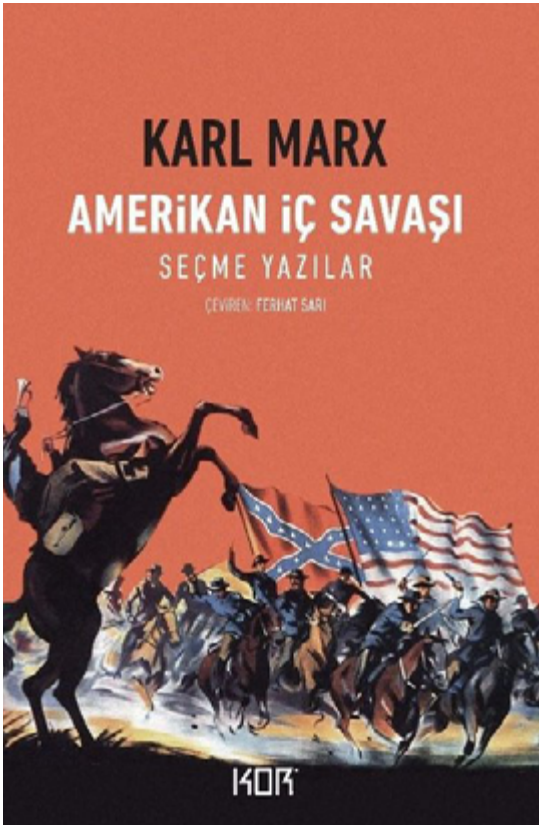
Sayfa Sayısı: 136

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Anısız Adam

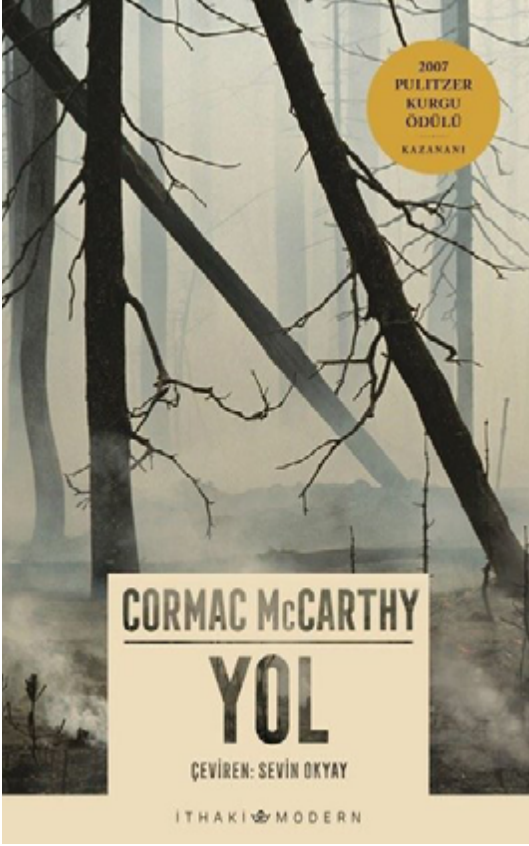
Yazar: Yunus Bektaşoğlu
Yayınevi: Yitik Ülke Yayınları
Sayfa Sayısı : 216

Amerikan İç Savaşı-Seçme Yazılar

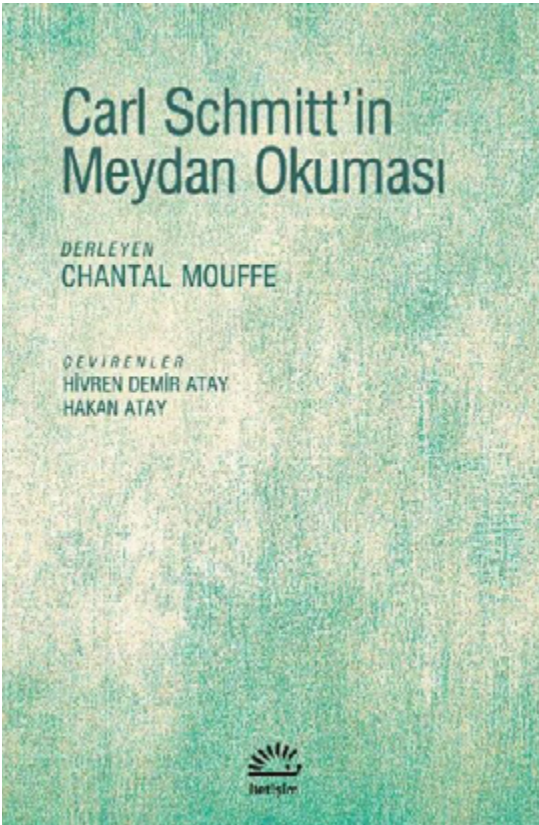
Yazar: Karl Marx
Çevirmen: Ferhat Sarı
Yayınevi: Kor Kitap
Sayfa Sayısı: 152

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Yol

Yazar: Cormac McCarthy
Çevirmen: Sevin Okyay
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı : 192

Carl Schmitt'in Meydan Okuması

Derleyen: Chantal Mouffe
Çevirmen: Hivren Demir Atay, Hakan Atay
Yayınevi: İletişim Yayınları
Sayfa Sayısı: 264

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

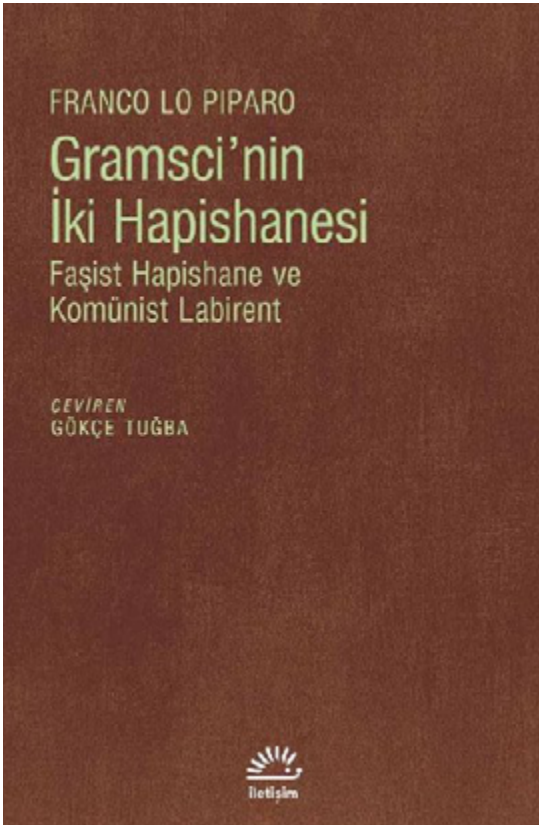

Hayatın Seyrini Değiştiren Kadınlar

Yazar: **Pelin Batu**

Yayınevi: **İnkılap Kitabevi**

Sayfa Sayısı : **360**

Gramsci'nin İki Hapishanesi

Yazar: **Franco Lo Piparo**

Çevirmen: **Gökçe Tuğba**

Yayınevi: **İletişim Yayıncılık**

Sayfa Sayısı: **136**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

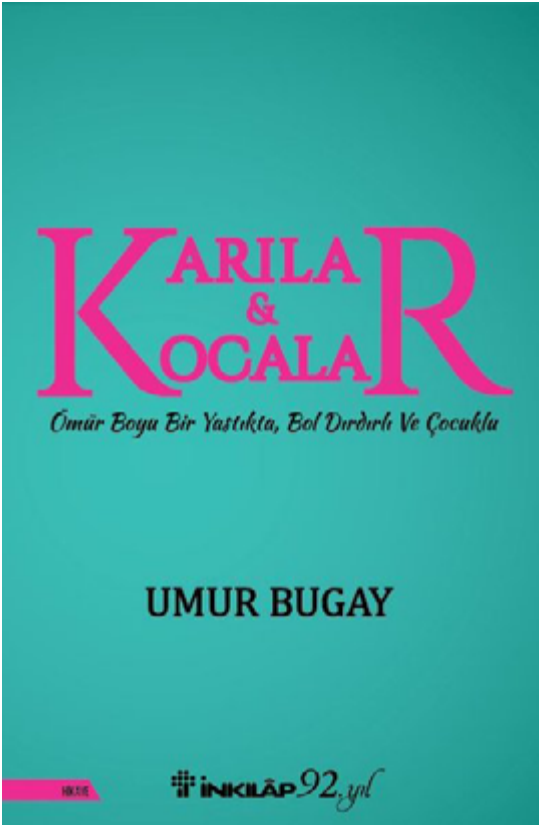

Elveda Diyorsun Eyvallah Diyorum

Yazar: Celil Nalçakan

Yayınevi: İnkılap Kitabevi

Sayfa Sayısı : 136

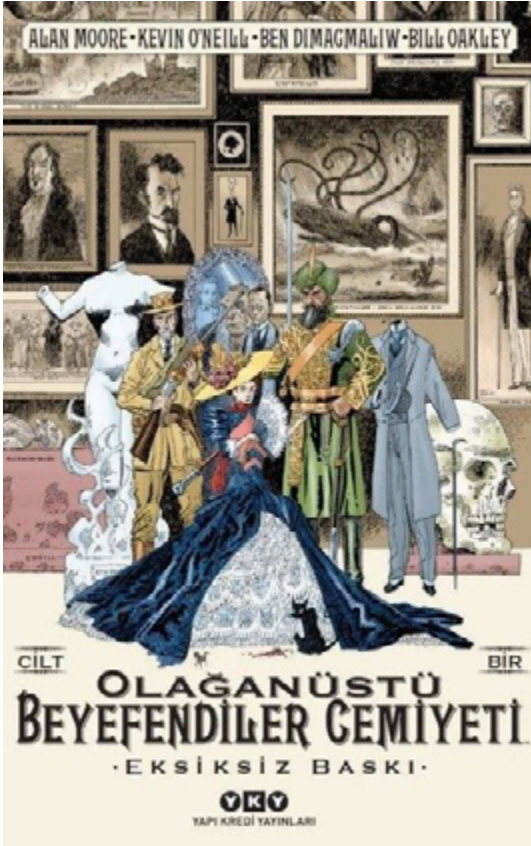
Karılar ve Kocalar

Yazar: Umur Bugay

Yayınevi: İnkılap Kitabevi

Sayfa Sayısı: 168

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Olağanüstü Beyefendiler Cemiyeti-Cilt: 1

Yazar: Alan Moore

Çevirmen: N. Can Kantarcı

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Sayfa Sayısı : 192

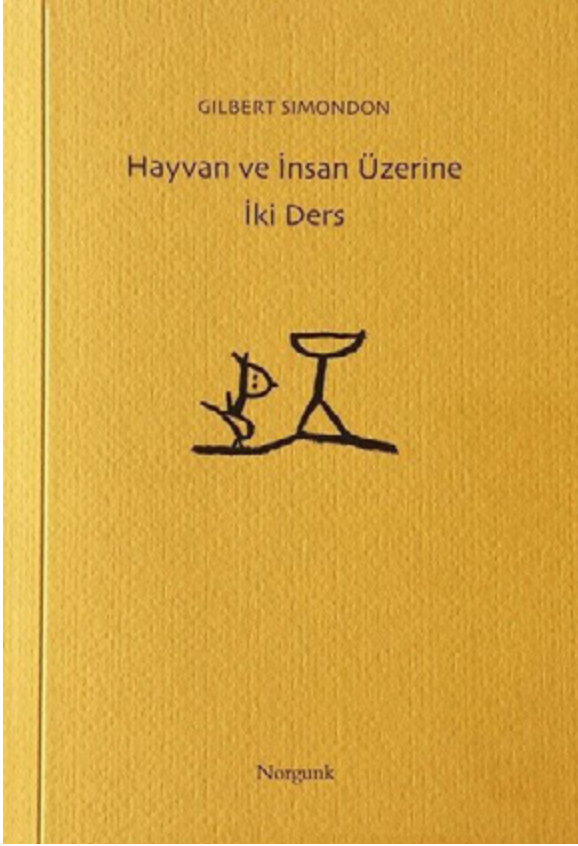
Sağlığın Sosyal Hali

Yazar: Osman Elbek

Yayınevi: Nota Bene Yayınları

Sayfa Sayısı: 168

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Hayvan ve İnsan Üzerine İki Ders

Yazar: **Gilbert Simondon**
Çevirmen: **Emre Sünter**
Yayınevi: **Norgunk Yayıncılık**
Sayfa Sayısı : 71

Maksatlı Makastar

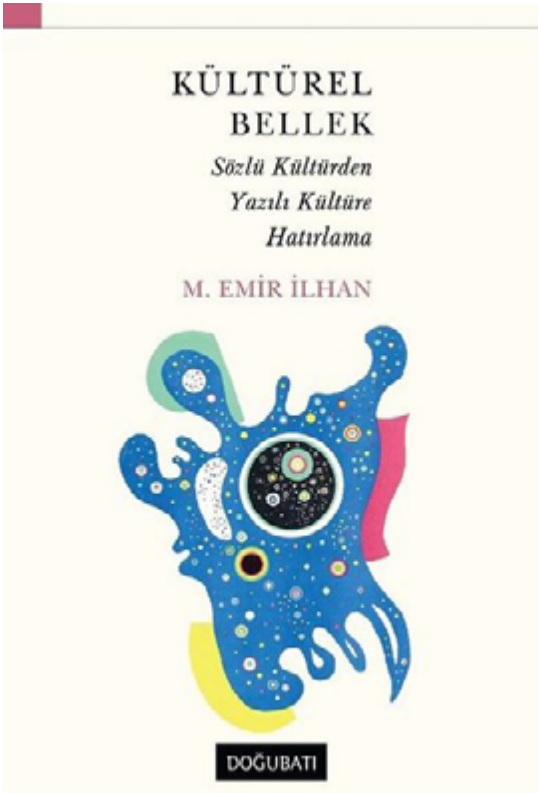
Yazar: **Betül Tarıman**
Yayınevi: **YAPı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: 108

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Ankara'da Okul Çağında Ev Geçindiren Çocuklar

Yazar: **Recep Cengizkan**
Yayınevi: Koç Üniversitesi Yayınları
Sayfa Sayısı : 191

Kültürel Bellek-Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Hatırlama

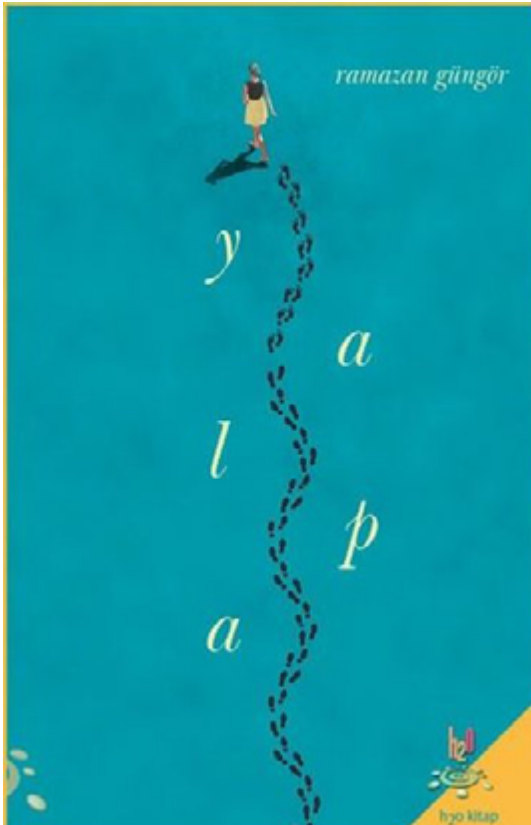
Yazar: **Emir İlhan**
Yayınevi: Doğu Batı Yayınları
Sayfa Sayısı: 197

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Dünya Evi

Yazar: **Onur Caymaz**
Yayınevi: **Kırmızı Kedi**
Sayfa Sayısı : **95**

Yalpa

Yazar: **Ramazan Güngör**
Yayınevi: **h2o Kitap**
Sayfa Sayısı: **136**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Süpürge Bebek

Yazar: Ferda İzbudak Akıncı

Yayınevi: Kırmızı Kedi

Sayfa Sayısı : 64

Ararken Yerde Buldum Gökte!-Yıldızı Geç Parlayan Z'nin Hikayesi

Yazar: Göknur Birincioğlu

Yayınevi: İş Bankası Kültür Yayınları

Sayfa Sayısı: 32

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT

1. Şeker Portakalı

Jose Mauro De Vasconcelos, Can Yayınları

2. Bir İdam Mahkumunun Son Günü

Victor Hugo , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

3. 1984

George Orwell, Can Yayınları

4. Körlük

Jose Saramago, Kırmızı Kedi

5. Hayvan Çiftliği

George Orwell, Can Yayınları

6. İçimizdeki Şeytan

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

7. Fahrenheit 451

Ray Bradbury, İthaki Yayınları

8. Olağanüstü Bir Gece

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

9. Simyacı

Paulo Coelho, Can Yayınları

10. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

10. Fareler ve İnsanlar

John Steinbeck, Sel Yayıncılık

12. Satranç

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

13. Kürk Mantolu Madonna

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

14. Cesur Yeni Dünya

Aldous Huxley, İthaki Yayınları

15. Kırmızı Pazartesi

Gabriel Garcia Marquez, Can Yayınları

ÇOK SATAN KİTAPLAR**EDEBİYAT DIŞI****1. Metastaz**

Barış Pehlivan-Barış Terkoğlu, Kırmızı Kedi

2. Momo

Michael Ende, Pegasus Yayınları

3. Kral Şakir / Dostum Bu Çok Havalı!

Varol Yaşaroğlu, Eksik Para Çocuk

4. Zafer Sızlanarak Kazanılmaz

Haluk Tatar, Destek Kitap

5. Gerçek Tıp Yitik Şifanın İzinde

Aidin Salih, Yitik Şifa

6. Hayat Cesurlara Torpil Geçer

Bircan Yıldırım, Destek Yayınları

7. IKIGAI - Japonların Uzun ve Mutlu Yaşam Sırrı

Hector Garcia, Francesc Miralles, İndigo Kitap

8. İyi Hissetmek

David Burns, Psikonet Yayınları

9. Bağırmayan Anneler

Hatice Kübra Tongar, Hayy Kitap

10. Hayvanlardan Tanrılara Sapiens

Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap

11. Seni Anlıyorum Çocuk

Dilek Cesur, Yediveren Yayınları

12. Kalbin Temizse Hikayen Mutlu Biter

Hakan Mengüç, Destek Yayınları

13. Mustafa Kemal

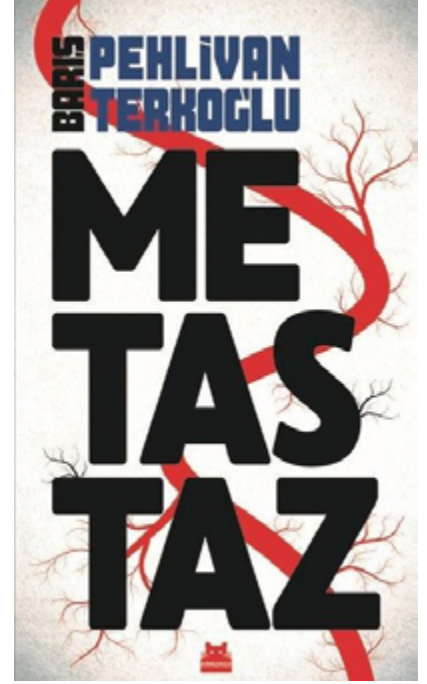
Yılmaz Özdil, Kırmızı Kedi

14. Vazgeçebilmek

Guy Finley, Destek Yayınları

15. Gazi Mustafa Kemal

İlber Ortaylı, Kronik Kitap

gazete duvaR. 'dan oku

14.

[Cadılaştırma politikası, kadınlar ve bellek](#)

20.

[Efsane bakanla ekonomiye giriş 101!](#)

23.

[Ayhan Geçgin'in görünmeyen 'dava'sı](#)

26.

['Erkekliğin' içinden 'erkek karşıtı' bir ses](#)

30.

[Ji taxa me Kelogirinek' bilind dibe](#)

32.

[Ferit Edgü'den 'korsan bandrol' isyanı: Uzlaşma yok, böyle biline](#)

34.

[Vecdi Çıracıoğlu: Hepimiz aynı denizi görüyoruz](#)

42.

[Can çekişen 'yerlilik'](#)

